

A MTA KÖNYVTÁRÁNAK 1955. I. FÉLÉVI MUNKATERVE.

Központi jellegű feladatok.

A MTA Könyvtára munkáját 1955-ben azok az irányelvek vezetik, melyek az 1954-es tervében lerögzítést nyertek. Szervezeti tekintetben sem történnek lényegi változások. A munkafeladatok az egyes osztályok terveiben jutnak kifejezésre. Ezek közül külön kiemelendő a tudományos munkák komolyabb mértékű beiktatása az 1955. évi tervbe, továbbá új feladatként jelentkezik az akadémiai csere tartalékalapjának létrehozása cserecsoportunk keretében.

Központi jellegű, a könyvtárnak szervezeti keretektől független tervfeladatai 1955. év folyamán a következők lesznek:

1./ A könyvtár alapvető problémáinak összefoglaló ismertetése a megfelelő párt- és állami szervekkel. Mivel az Akadémiai Könyvtár konzervatív mozdulatlanságánál fogva legjobban megsínylette a feudál-kapitalista korszak kultur- és tudománypolitikájának hátrányait s még a Felszabadulás éve sem hozta meg számára azt a fejlődési lehetőséget, melyet nagykönyvtáraink 1945 óta fokozatosan megragadhattak, - szükségesnek látszik a tulságosan felhalmozódott alapvető problémák összefoglaló ismertetése. (Végrehajtás az első félév folyamán, felelős a könyvtárvezető.)

2./ Az intézet II. ötéves tervének előkészítése, összeállítása és képviselése az Országos Könyvtárügyi Tanács előtt. (Végrehajtás az év folyamán a megadandó részletutasítások szerint. Felelősök: saját területükön az osztály- és önálló csoportvezetők, az intézet egészét illetően a könyvtárvezető és a terymegvizott.)

3./ Néhány igen fontos könyvtári területen fejlődésünk mai fokán - figyelemmel a szocialista könyvtárpolitika alapvető célkitűzéseire- felül

kell vizsgálnunk munkánk elvi és tartalmi összetevőit. Így szükségünk van arra, hogy a több mint két és fél éve érvényben lévő gyűjtőköri rendeletre való tekintettel könyv- és folyóiratbeszerzésünk színvonalát, tartalmi vonatkozásait áttekintsük. Könyv- és folyóiratcserénk elvi alapjainak, szervezeti problémáinak kifizetésében további lépéseket kell tennünk, az illetékes akadémiai szervek segítségével létre kell hoznunk a nemzetközi csere akadémiai tartalék-alapját, akadémiai intézeti hálózatunk központi könyv- és folyóiratkatalógusának elkészítésére konkrét tervet kell összeállítanunk s a gyakorlati megoldást el kell indítanunk. Igen nagy értéket képviselő periódikaállományunk teljes hozzáférhetőségét biztosítanunk kell, a hiányok pótlásáról - a szétosztásra kerülő nemzeti tulajdonba jutott folyóiratanyag és a mikrofilmtechnika segítségével - gondoskodnunk kell. Mikrolaboratóriumunk új nagyteljesítményű gépi berendezésére támaszkodva létre kell hozni az akadémiai kutatások szükséges mikrofilm-bázisát, miután az erre vonatkozó tervet országos szinten is egyeztetettük. Még kell jegyeznünk azt is, hogy a tudományos kutatás e könyvtári alapjainak továbbfejlesztését összakadémiai érdeknek tekintjük. (Végrehajtás 1955-ben folyamatosan, felelősök saját munkaterületükön az osztály- és önálló csoportvezetők.)

4./ Fenti feladatainkból következőleg szükséges és hasznos lesz, hogy a könyvtár egyes osztályainak és csoportjainak célkitűzéseit, munkaszervezetét és eredményességét a szocialista segítségnyújtás eszközeivel megvizsgáljuk (intézeti könyvtárak, csere, bibliográfiai munka, szerzeményezés tartalmi munkája, Eötvös-könyvtár). Ez a módszer az önismeret jó határfoku eszközének is bizonyul. (Végrehajtás: három területen az első félév folyamán, két területen a második félévben. Felelős: a könyvtárvezető.)

5./ Általános állományrevízió tartása. (Végrehajtás: előkészítés az első félévben, a munka elvégzése június, július, augusztus és szeptember folyamán, kiértékelés a második félév folyamán. Felelős a következő bizottság: Györkösy Alajos vezető, Csapodi Csaba, Sz. Németh Mária.)

6./ Az Akadémia vezető szerveivel együttműködve gondoskodás a helyiség- és raktári helyhiány legszükségesebb enyhítéséről. (Végrehajtás: folyamatosan. Felelős: a könyvtárvezető, Györkösy Alajos, Munkó Béla, Szemrédi József.)

7./ Régi könyvanyagunk legértékesebb része (elsősorban az ősnymtatványok, azután a régi magyar- és a vetustissima-anyag) súlyos veszedelemben forog: a sok évtizedes elhanyagolás és szükség-raktározás következtében a rongálódás, tönkremenés olyan foku, hogyha az év folyamán nem kapunk rendkívüli hitelként restaurálási célra költségvetésünkől ki nem gazdálkodható 50.000 forintot, számításunk szerint kb. 2 millió forint értékű nemzeti vagyont jelentő könyvrégiség nagy menthetetlenül tönkre. Ez az "első segély" túl van a takarékcosság annyira szükséges és jogos monalán: milliók - és pedig pótolhatatlan milliók! - mennek veszendőbe, ha ezt az aránylag nem nagy összeget képtelenek leszünk megszerezni. (Végrehajtás: az év folyamán. Felelős: a könyvtárvezető, Csapodi Csaba, Munkó Béla.)

8./ Dolgozóink könyvtári ismereteinke bővítésére legalább havonta egyszer - a nyári hónapok kivételével - szakelőadásokat és folyóiratcikk-szemlét tartunk. (Végrehajtás: folyamatosan. Felelős: Csapodi Csaba.)

9./ Ugyancsak a munka minőségének megjavítása érdekében folytatjuk orosz- és népi demokratikus nyelvtanfolyamainkat. (Végrehajtás: folyamatosan. Felelős: Moravék Endre.)

10./ Dolgozóinkat fokozatosan - itteni megterhelésük arányában - bekapcsoljuk az országos könyvtárügyi munkákba (bizottságok, szekciók). (Végrehajtás: folyamatosan. Felelős: a könyvtárvezető.)

Könyvtártudományi és szakbibliográfiai munkák.

A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának tudományos könyvtár jellegét nemcsak az biztosítja, hogy értékes könyv és folyóiratállományával, annak korszerű feldolgozásával, a kutatók rendelkezésére bocsátásával szolgálja a magyar tudomány céljait, hanem az is, hogy a munkatervébe beillesztett könyvtártudományi, bibliográfiai és dokumentációs munkássága által az önálló tudományos intézmény funkcióit is betölti.

A tudományos munkának az eddigi szűk keretekből való kiemelése és a munkatervbe való beillesztése következtében ezen terület képe úgy alakul, hogy a Tájékoztató és Bibliográfiai Osztály munkájába beépített kurrens szakbibliográfiai és dokumentációs tevékenységen kívül munkaközösségekben folyik könyvtártudományi vagy ezzel rokon tudományos munka.

Az utóbbi csoportba a következők tartoznak:

1./ A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának története. Szerkeszti Haraszthy Gyula és Berlász Jenő. Munkatársak: Csanak Dóra /vezdettől 1849-ig/, Gergely Pál /1850-1880-ig/, Sz. Németh Mária /1881-1914-ig/, Haraszthy Gyula /1914-1944-ig/. A Kézirattár történetét Berlász Jenő, a Régi Könyvek Gyűjteményéét Csapodi Csaba írja.

2./ A magyar könyvtártudomány bibliográfiája. Szerkeszti Csapodi Csaba. Munkatársak: Bodnár Györgyné, Darabos Pál, Fekete Györgyné, Horváth Mária, Kertész Magda, Sáfrán Györgyi, Wilhelm Rudolf.

3./ A magyar orientalisztika irodalmának /1935-1955/ annotált bibliográfiája. Készíti Rásonyi László és Lenhardt Antalné.

4./ Többnyelvű könyvtártudományi segédszótár. Készíti Moravék Endre.

5./ Mikrofilm és mikrokönyvtár. Irja Tőkés László.

6./ Arany János levelezése. Az Akadémia I. osztályának irányításával sajtó alá rendezi Sáfrán Györgyi.

7./ Arany János akadémiai működése. Az Akadémia I. osztályának irányításával készíti Gergely Pál.

8./ A Kaufmann-gyűjtemény 422. sz. kódexének facsimile kiadása. Sajtó alá rendezi Gergely Rezső.

9./ A Kisfaludy Társaság iratanyagának nyomtatott katalógusa. Sajtó alá rendezi Kiss József.

Az osztályok és csoportok tervfeladatai:

Igazgatás.

- 1./ Vezetéssel járó teendők, személyi, dologi és adminisztrációs ügyek irányítása.
- 2./ Beruházási és költségvetési gazdálkodás irányítása. Hitelfelhasználás.
- 3./ Munkaterv elkészítése, végrehajtása és ellenőrzése az intézet tervmegbízottjának közreműködésével.
- 4./ Munka-értékelések és osztályvezetői értekezletek vezetése.
- 5./ Kapcsolat fenntartása az Akadémia elnökségével, vezető szerveivel, a párt és a szakszervezet szerveivel, valamint külső hatóságokkal és intézményekkel.
- 6./ Részvétel az országos jellegű könyvtári munkában, a MTA Könyvtárának képviselte az Országos Könyvtárügyi Tanácsban.

Gazdasági csoport.

- 1./ Költségvetési, beruházási, általában a gazdálkodási részletügyek intézése.
- 2./ Illetmények számfejtése, könyvelés.
- 3./ Anyagbeszerzés.
- 4./ Karbantartással és az elhelyezéssel kapcsolatos teendők ellátása.

5./ Technikai jellegű munkák (postázás, kézbesítés, takarítás) elvégzése, ezek szervezése, irányítása és ellenőrzése.

Szerzeményezési Osztály.

1./ Állománygyarapítás.

Az elnökség által megszabott könyvtári profil kívánalmai szem előtt tartásával különös hangsúly esik azokra a területekre, melyek szempontjából könyvtárunk országos viszonylatban alapkönyvtár.

Az osztály gondoskodik arról, hogy az akadémiai kiadványok teljes sorozata bekerüljön őrzött példányként a könyvtár állományába. Folyamatosan végzi a kézi- és a segédkönyvtárak anyagának kiegészítését. Igyekszik a régi sorozatokat kiegészíteni és egyéb hiányokat pótolni. Munkáját a cserével minden vonalon koordinálja.

Az ajándék-anyagból az osztály csak azokat dolgozza fel, melyek a könyvtár állományában hiányt pótolnak és gyűjtőkörébe illenek.

Kezeli az osztály a könyvtár könyvvásárlási alrovatát.

2./ A futószalag ellátása.

A Feldolgozó Osztály folyamatos munkájának biztosítása érdekében napi 60, a félév folyamán 9000 művet készít elő az osztály a futószalag számára. (Ebből kb. 6000 mű az új anyag és kb. 3000 a rekatalogizálandó.) Végzi az osztálykatalógusok revízióját, valamint a raktári anyag leltározott, de fel nem dolgozott részének további selejtezését.

3./ A központosítással kapcsolatos munkák.

Az osztály végzi az intézetek külföldi könyvrendeléseinek összehangolását, a rendelések lebonyolítását, a devizakeret felosztását és a deviza felhasználását.

nálásának nyilvántartását.

A csere és kulturcsereakcióból származó duplumokat, a rekatalogizálás során előkerülő duplumokat, valamint az intézetek profiljának megfelelő köteleespéldány-anyagot eljuttatja az akadémiai intézetekhez. A beérkezett anyag fölös példányait szétosztja az intézetek között.

4./ A nemzeti tulajdonba vett könyvanyag átvizsgálása, igénylése és átvétele.

Az osztály végzi a félév alatt beérkező kb. 2.560 kataloguscédulának katalogusainkkal való összehasonlítását, az igénylendő anyag kiválasztását, a céduláknak az érdekelt akadémiai intézetekhez való eljuttatását, végül az igények összesítését és továbbítását. A beérkező könyvanyagot szétosztja az igénylő intézetek között. Mint újabb munkát végzi az 1850. év után megjelent idegennyelvű szépirodalmi művek havi 800 oimet tartalmazó jegyzékeinok hasonlítását és a kiválasztott művek igénylését.

5./ Az osztály végzi az intézeti hálózat igényeinek kielégítésén felül is fölös példányként megmaradó könyveknek könyvtárközi csere keretében történő elcserélését is.

A költségvetési keret felosztása 1955-ben:

Központi Könyvtár könyvvásárlása	182.316 Ft
Eötvös Könyvtár	19.500 "
Keleti Könyvtár	13.600 "
Kézirattár	13.600 "
Régi könyvekre	7.800 "
	<hr/>
	236.816 "

Gyarapodási előirányzat az I. félévre:

Köteleespéldány	1.868 mű
MTA kiadvány	98 "

Vétel	1.474 mű
Csere	1.344 "
Ajándék	1.216 "
	<hr/>
	6.000 "

Cserecsoport.

I. Könyvtári viszonylatban.

1. Csere.

a./ A cserekapcsolatok folyamatos gondozása, nyilvántartása.

b./ A cserekapcsolatok tervszerű bővítése. /Az új Acták cseréjének kialakítása, új intézményekkel való cserék létesítése./

Az állománygyarapítás szempontjain tulmenőleg a nemzetközi tudományos kapcsolatok kiszélesítésének és a magyar tudományos kutatások minél nagyobb körben való ismertetésének irányelveit tartja szem előtt; azonban az adott lehetőségek között mindenkor bizonyos józan egyenértékűség elérésére törekszik.

c./ A cserekapcsolatok revíziójának folytatása. Az egymást fedő kapcsolatok minél teljesebb kiküszöbölése és a könyvtár profiljának nem megfelelő cserék megszüntetése.

d./ A cserekapcsolatok kardex-nyilvántartásának elkészítése.

e./ A könyvcseré továbbfejlesztése. A rendszeres figyelőszolgálat kiterjesztésén tulmenőleg a külföldet különösen érdeklő kiadványok megjelenésénél az alkalmi figyelőszolgálat és ezen keresztül az "ad hoc" cserék rendszeresítése.

f./ Az 1938-50-es évek hiányainak pótlása és ezek feltárása. /Az olvasó-

szolgálati, a folyóirat- és a raktárcsoporttal együttműködve és a szerzeményezési osztály munkájával koordinálva./

g./ A cseretartalék-alap fejlesztése. A régi kiadó megfelelő anyagának kiemelése.

2. Kulturcsere.

a./ Az egyezmények folyamatos végrehajtása.

b./ Közvetlen kapcsolatok felvétele a szerződő államok végrehajtó szerveivel.

3. Folyóiratszerzeményezés.

a./ A teljes periodikaanyag nyilvántartása.

b./ Folyamatos reklamálás.

c./ A kardex hiányainak folyamatos pótlása.

II. Hálózati viszonylatban.

a./ Intézeti folyóiratrendelések összehangolása és lebonyolítása.

b./ A deviza-felhasználás nyilvántartása.

c./ A folyóirat-duplumok szétosztása és vezelve.

d./ A központi periodika-nyilvántartás kiegészítése és vezetése.

e./ Az "Akadémiai könyvtárhálózat kurrens folyóiratai" c. kiadvány előkészítése.

f./ A nemzeti tulajdonba vett periodikaanyag igénylése és szétosztása az intézetek számára.

III. Egyéb feladatok:

a./ Az akadémiai hálózat igényeinek kielégítésén felül is főléspéldányként megmaradó periodikaanyag könyvtárközi csere keretében való elosztása

b./ A csere, kulturcsere és a folyóiratvásárlás hitelnyilvántartásának vezetése.

A költségvetési keret felosztása 1955-ben:

Folyóiratvásárlás	55.000 Ft
Csere	552.000 "
Kulturcsere	100.000 "
	<hr/>
	707.000 "

Feldolgozó osztály.

1./ A könyvtár állományába kerülő új beszerzésű könyvanyag katalogizálása, illetve a régi raktári állománynak megfelelő mértékben és a könyvtár kapacitása által lehetővé tett ütemben való rekatalogizálása.

2./ A feldolgozott könyvanyagnak rendeltetési hely szerinti szétosztása és átadása.

3./ Az osztály kezelésében álló katalógusok (betürendes és szakkatalógus, földrajzi szakkatalógus, hivatali betürendes katalógus, sorozatnyilvántartó, helyrajzi katalógus, utaló katalógus, kézi sorozatkatalógus) folyamatos növekedéséből adódó teendők (cédulabeosztás, katalógusépités) elvégzése.

4./ Az osztály katalógushálózatunk minőségi javítása érdekében folytatja a hivatali katalógus általános revízióját - különös tekintettel az idevágó könyvtári szabványok rendelkezéseire, - és ennek kapcsán elvégzi a több példányban felvett művek többes céduláinak részbeni összevonását. (12 fiók.) Egy általános leltár-revízió előkészítéseképp folytatja és a multa nézve befejezi a helyrajzi katalógusnak felülvizsgálatát a hiányos számok megállapítása és betöltése érdekében. Revízió alá veszi a sorozat-nyilvántartó vezérlapjainak sorrendjét és előkészíti a hiányzó közreadói utalókat úgy

ezen katalógus, mint a kézi sorozat-katalógus részére. (36 fiók.) Rendszeresen végzi a decimális szakkatalógus gyorsrevízióját (kb. 50 fiók) és újra munkába veszi annak mutatóját.

Az osztály munkakapacitása: munkanaponként 60 (átlagosan napi 1500) könyv feldolgozása és az azzal kapcsolatos összes munkák elvégzése. Ehhez járul munkanaponként a katalógus revízióból és egyéb okok miatt szükségessé váló kb. 10 javítás és átszámozás elintézése. Ez a félévben 10.500 könyv (és javítás) katalógizálását és revízióját, Ormig-leírását, Ormig-revízióját és fejelését, 9.000 könyv szakozását és kb. 60.000 cédula készítését és beosztását jelenti.

Olvasószolgálati osztály.

I. Olvasótermi csoport.

- a./ az olvasótermi és kölcsönzői felügyelet és napi kurrens munkák ellátása, könyvtárközi kölcsönzés lebonyolítása;
- b./ a könyvtár használatának fejlesztése, az olvasók (intézetek) jobb ellátása könyvvel és folyóirattal;
- c./ szóbeli tanácsadás katalógus- és bibliográfiai kérdésekben;
- d./ az olvasótermi kézikönyvtárnak és katalógusának folytatólagos kiépítése;
- e./ a tudományos könyv- és folyóirat helyes propagandájának érdekében kiállítások rendezése (9 a félév folyamán);
- f./ olvasóforgalmi statisztikák vezetése és értékelése.

II. Folyóiratcsoport.

- a./ napi kurrens munkák elvégzése (nyilvántartás kezelése, a folyóiratok beosztása, olvasószolgálat, a tájékoztató és bibliográfiai osztály rendszeres ellátása folyóirattal);

- b./ periódika-feldolgozás (címfelvétel, címfelvétel revíziója, szakozás, ormig írás és revíziója, fejelés, beosztás);
- c./ rendezési és raktári munkák (új évfolyamok beszámozása, duplum anyag és rendezetlen anyag felszámolása, szórványszámok összegyűjtése és rendezése, raktárrevízió).

III. Raktárcsoport.

- a./ állandó jellegű munkák (könyvek kikeresése használatra és helyrerakásuk használat után, feldolgozatlan és rekatalogizálandó anyag előkészítése feldolgozásra, periódikaelőkészítés feldolgozásra, bélyegzés és régi jelzetektől való megtisztítás, katalogizált és rekatalogizált anyag felállítása, könyvköttetés, segédkezés más csoportoknak és osztályoknak);
- b./ szakok áttelepítése az udvari raktárból és a nagyraktárból, továbbá az u. n. Vörösmarty-szobából;
- c./ a főraktárban 3 nagy könyvvállvány lebontása, elszállítása és felállítása az új II. emeleti raktárhelyiségben;
- d./ a II. emeleti új raktár berendezésének első üteme;
- e./ a pótraktárban a Gazdaság-szak felállítása és ellenőrzése.
- f./ könyvköttetés 32.000 Ft értékben.

Az olvasószolgálati mutatószámok az I. félévben:

Helybenolvasók száma:	8.000	Használt kötetek száma:	25.000
Kölcsönzők száma:	4.500	Kölcsönzött kötetek száma:	7.000

Tájékoztató és Bibliográfiai Osztály.

- 1./ A tájékoztatószolgálat ellátása:
  - a./ a beérkezett tudományos jellegű, a könyvtár profiljába illő kérdések szóbeli vagy írásbeli megválaszolása.
  - b./ a figyelőszolgálat megindítása, egyenlőre csak szerény keretek között: az elnökség tagjai, a szaktitkárok és néhány intézet számára.

2./ A tájékoztató katalógus fejlesztése (10.000 tárgyszó elkészítése) szovjet, népidemokratikus, nyugati és magyar folyóiratok anyagából, első-sorban tudománytörténeti, a különböző tudományágak elvi kérdéseit érintő, valamint az akadémiák és a tudományos intézetek működésével kapcsolatos te-rületeken. Ezzel párhuzamosan folyik a katalógus már meglevő anyagának re-viziója.

3./ Bibliográfiai és dokumentációs kiadványok anyagának összegyűjtése és szerkesztése.

I. Ezek közül a félév folyamán a következők jelennek meg:

- a./ A könyvtár külföldi beszerzéseinek havi jegyzéke.
- b./ A "Tájékoztató a külföldi tudományos akadémiák működéséről" c. doku-mentációs kiadvány 2. és 3. száma.
- c./ "A Magyar Tudományos Akadémia 1954. évi működésé"-re vonatkozó biblio-gráfia.
- d./ "A tervezés elvi és gyakorlati kérdései tudományos intézeteknél" c. bibliográfia.
- e./ "Az atomenergia békés felhasználása" c. bibliográfia.

II. Ebben a félévben az előmunkálatok folynak a következőknél:

- a./ A Magyar Tudományos Akadémia kiadójánál megjelent könyvek recenzio-bibliográfiájának anyaggyűjtése.
- b./ A Kisfaludy Társaság kéziratanyagának kiadásra való előkészítése.

Különgyűjtemények.

I. Kézirattár.

- 1./ A költözködéssel járó anyagrendezési feladatok befejezése.

- 2./ Az ujszerzeményű és e félévben rendezésre kerülő kéziratok /ld. a 6. pontban/ darabonkénti katalogizálása és naplózása /2.400 drb. kézirat/.
- 3./ Az akadémiai irattár 1825-1865-ig terjedő anyagának mutatózása /4.200 drb. akta/.
- 4./ Az ujszerzeményű kéziratok, továbbá a folklorgyűjtemény, a Csokonai és Vörösmarty levelezés, Mikszáth hagyaték mikrofényképeztetésre való előkészítése.
- 5./ Kéziratoknak konzerválásra ill. restaurálásra való előkészítése /kb. 40-50 kötet/.
- 6./ Rendezetlen kéziratanyag /Vojnovich hagyaték, Mikszáth hagyaték, Széchenyi István levelezése, Történeti Bizottsági iratok, Akadémiai gazdasági iratok/ rendezése.
- 7./ A kéziratári és irattári katalógus szabványszerinti átrendezése.
- 8./ Levelestári borítékok címfeliratának elkészítése.
- 9./ Az olvasószolgálat keretében a kutatók kiszolgálása, információs szolgálat teljesítése, kölcsönzés, stb. /Várható olvasóforgalom: 850 kutató és 4.500 egység használata./
- 10./ Napi kurrens teendők ellátása. /Szerzeményezés, adminisztráció, stb./

II. Régi Könyvek Gyűjteménye.

- 1./ Ósnyomtatványok: a végleges beszámozás és felállítás megkezdése, Coppinger-, Reichling-, GW-, BM- táblázatok elkészítése, az OSzK-ban is meglevő ósnyomtatványok katalógusának elkészítése az ottani adréma-levonatok segítségével..

2./ Régi Magyar Könyvtár: RM. IV. betűrendes katalógusának felállítása, az OSzK-ban is meglevő példányok katalógusának elkészítése az ősnymtatványok módjára, OSzK duplumok átvétele, az előző évi beszerzések katalogizálása, az RM katalóguscéduláknak a nagy katalógusból való további kiválogatása.

3./ Vetustissima: A római intézeti aldinák ideiglenes címfelvételének elkészítése, a Theol.-szakból kiemelt kötetek felállítása, leltári kivezetése, a vetustissima cédulák további kiemelése a katalógusból. A vetustissima jelzetek további összegyűjtése az inventáriumokból.

4./ Egyéb régi könyvek: A Vörösmarty könyvtár felállítása, inventáriumának és katalógusának elkészítése. Az 520.000-től kezdődő /1800-nál régibb külföldi, 1850-nél régibb magyarországi könyvek/ raktári jelzetű könyvek katalóguslapjainak lemásolása a gyűjtemény katalógusa számára.

5./ Kurrens teendők ellátása. /Vásárlás az állami antikváriumban és magánosoktól, vételi ajánlatok hasonlítása, szakvélemények elkészítése, kutatókiszolgálás, restaurálási ügyek, köttetés./

III. Mikrofilmtár és Fotolaboratórium.

1./ A Kaufmann anyag fényképeztetése. /Számozás, előkészítés, filmek ellenőrzése, csomagolás, stb. kb. 25.000 felvétel./

2./ Mikrofilmek feldolgozása. /Ellenőrzés, raktározás, naplózás, katalogizálás, és katalógusmunkák. Kb. 400 mű./

3./ Tudományos munka. A mikrofilmre és mikrokönyvtárra vonatkozó ismeretek és bibliográfia összeállítása, külföldi mikrofilm- és szakirodalom rendelésekhez a dokumentációs folyóiratok tanulmányozása.

4./ Kurrens teendők ellátása: levelezés, megrendelések továbbítása, könyv és folyóiratanyag előkészítése fényképezésre, számlák elkészítése, külföldi

di mikrofilm-beszerzés, olvasószolgálat, stb.

- - - - -

1./ 40.000 mikrofelvétel elkészítése. Ebből 25.000 a Kaufmann anyagra, 9.000 a kézirattári és könyvtári anyagra, 6.000 az alkalmi megrendelések teljesítésére vonatkozik.

2./ 40.000 kocka mikrofilm másolás. /Ennek felosztása: 25.000 kocka a Kaufmann-anyag negatív filmjéről készülő másolat, 9.000 a kézirattári és a könyvtári anyag negatív filmjéről készül, 6.000 kocka pedig a mikrofilmtár régi negatívjainak sokszorosítása./

3./ 1.440 drb. nagyítás. /A külső intézmények alkalmi megrendelései számára./

IV. Keleti Könyvtár.

1./ A gyűjtemény állományának tervezzerű gyarapítása, az ezzel kapcsolatos szerzeményezési munkák ellátása.

2./ A feldolgozó munka keretében 1600 mű feldolgozása a szükséges transliterálások, címfordítások, és tartalmi tájékoztatások elvégzésével. Még feldolgozatlan keleti folyóiratok meghatározása /a Ch. Rieu, Catalogue of the Turkish Mss. in the British Museum elvei szerint/, Katalógusok fejlesztése és rendbentartása.

3./ Raktározási kérdések megoldása, elsősorban a gyűjtemény folyóiratanyagának összegyűjtése és felállítása, továbbá az ömlesztett anyag felállítása /26 pm./, duplum anyag elcsomagolása.

4./ Az olvasószolgálat ellátása. /Várható olvasóforgalom 500 olvasó és 3000 kötet használata./ Ezzel kapcsolatban szóbeli és írásbeli tájékozta-

tások adása. /Kb. 150-200 esetben./

5./ Kurrens teendők ellátása. /Statisztika, adminisztráció, köttetés, stb./

Eötvös-könyvtár.

1./ A gyűjtőkörnek megfelelő szerzeményezési munka ellátása. A könyvtár - elsősorban a nemzeti tulajdonba vett könyvanyag segítségével - fokozottan gyűjti a századeleji és a világháboru közé eső szépirodalmi szövegeket. Gyűjtőkörét a hagyományosnál tágabban értelmezve, állományába iktat olyan másod-, esetleg harmadrendű műveket is, amelyek korukban szerepet játszottak, hozzátartoztak a kor irodalmi arculatához s ezért az irodalomtörténészek érdeklődésére számot tarthatnak.

2./ Az új szerzemények, különösen a frissen vásárolt könyvanyag sürgős feldolgozása és eljuttatása az olvasókhoz. (1825 mű feldolgozása.)

3./ Az olvasószolgálat keretében az olvasók számának növelése, különös tekintettel a tudományos kutatókra. Az egyetemi hallgatók egyre sokrétűbb könyvigényeinek lehetőség szerinti kielégítése és a kutatómunka fokozott támogatása.

4./ Kurrens munkák: könyvválogatás, raktározás, raktárrendezés, duplumok feldolgozása, könyvkiállítások rendezése, havi szerzeményi jegyzékek összeállítása, sürgetések, napi és havi statisztika elkészítése, könyvek címkézése, irodai, technikai munkák.

Gyarapodási előirányzat az I. félévre:

Vétel 250 mű

NKK

Ak. dpl. } 1575 "

Jegyzet }

Tankönyv }

1825 mű

Olvasószolgálati mutatószámok az I. félévre:

Helyben olvasók száma: 6000
Kölcsönzők száma: 5000

Használt kötetek száma: 12.000
Kölcsönzött kötetek száma: 10.000

F. k. Haraszthy Gyula

A MTA KÖNYVTÁRÁNAK 1955. II. FÉLÉVI MUNKATERVE.

Központi jellegű feladatok.

A MTA Könyvtára 1955. II. félévi munkája szerves folytatása az I. félévinek. Éppen ezért alapvető célkitűzésünk, hogy az I. félév megkezdett munkáit továbbvigyük, az elért eredményeket megerősítsük, az észlelt hiányosságokat kiküszöböljük, s így készüljünk fel a második ötéves terv első évére.

A munkafeladatok az egyes osztályok terveiben jutnak kifejezésre. Központi jellegű, a könyvtárnak szervezeti keretektől független tervfeladatai az év második felében a következők lesznek:

A könyvtár problémáinak, fejlesztési irányelveinek összefoglalása a MTA Elnöksége szeptemberi ülése számára. (Felelős a könyvtárigazgató.)

Az eddigi megbeszélések (párt V.B., Könyvtári Tanács) alapján a könyvtár és a főhatóság viszonyának pontos tisztázása a MTA elnökével, főtítkárával és hivatalvezetőjével. (Felelős a könyvtárigazgató.)

Az intézet II. ötéves munkatervének elkészítése. (Felelősök: saját területükön az osztály- és önálló csoportvezetők, az intézet egészét illetően a könyvtárigazgató és a tervmegbizott.)

Az intézet II. ötéves beruházási tervének elkészítése. (Felelős Szendrői József közreműködésével Györkös Alajos.)

Az intézet II. ötéves személyi fejlesztési tervének elkészítése. (Felelős a könyvtárigazgató.)

A szerzeményezés tartalmi munkájának elenző áttekintése szakok szerint. (Felelős az egyes szakértők bevonásával Komjáthy Aladár és Horváth Mária.)

A szépirodalmi gyűjtéssel és az olvasómozgalommal kapcsolatos elvi és gyakorlati kérdések megoldása. (Felelős a megfelelő szakemberek bevonásával Galbavy Jozefa és Vitályos László.)

A Tájékoztató- és bibliográfiai osztály továbbá az Eötvös-könyvtár célkitűzéseinek és munkájának belső, konzultatív jellegű megvizsgálása. (Felelős a könyvtárigazgató.)

A nyári állományértékelés és állományrevízió eredményeinek elemző összesítése. (Felelős Györkösy Alajos.)

Az intézeti hálózat könyvtárainak felméréséből adódó eredmények és tanulmányok összesítése. (Felelős Csapodi Csaba és Sz. Németh Mária.)

A dolgozók megfelelő munkakörülményeinek előkészítése a téli időnyire. (Felelős Munkó Béla, Kiss József, Sáfrán Györgyi.)

A központi jellegű feladatok között szerepel a szakmai és nyelvi továbbképzés, a könyvtártudományi és szakbibliográfiai munkák végzése. Ezeknek részletes terve a következő:

Szakmai továbbképzés.
(Felelős Csapodi Csaba)

A könyvtárosok szakmai továbbképzésére - mint az eredményes munka alapvető feltételére - erősebb hangsúly esik, mint eddig. Feltétlenül szükséges, hogy a dolgozók megismerjék könyvtárunk egyes részlegeinek anyagát és működését, továbbá foglalkozzanak az aktuális helyi vagy országos könyvtári problémákkal és megbeszéljék a fontosabb közérdekű könyvtártudományi cikkeket.

Ennek érdekében a továbbképzés a következő formák között történik:

- 1./ Közös előadások a könyvtár minden dolgozója számára. A tervezett előadások közül kettő a Keleti Gyűjtemény, illetve a Régi Könyvek Gyűjteménye anyagának bemutatása, kettő pedig aktuális könyvtártudományi vagy könyvtárpolitikai kérdések ismertetése lesz.
- 2./ Szakmai megbeszélések az egyes osztályokon belül. A munka fejlesztése, a megfelelő módszerek kialakítása céljából minden osztály két megbeszélést tart a félév folyamán, melyen egy szakcikk ismertetésével kapcsolatban saját problémáit is megvitatja.
- 3./Egyéni továbbképzés. Egyes, a könyvtár vezetője által kijelölt dolgozók a megfelelő szakirodalom tanulmányozásával szereznek egy-egy részletterületen alaposabb ismereteket.

Nyelvi továbbképzés.
(Felelős Moravék Endre)

A könyvtári feladatok magasszintű elvégzése csak a könyvtárosok jó nyelvtudása mellett biztosítható. A nyugati nyelvek területén megfelelő

a dolgozók felkészültsége, nem kielégítő ezzel szemben az orosz nyelv tudása és a népi demokratikus országok nyelveinek ismerete. A könyvtár vezetősége ezért a tervfeladatok közé iktatja a nyelvi továbbképzést és orosz, szlovák és román tanfolyamok tartásával kívánja biztosítani a dolgozók rendszeres nyelvtanulását.

A nyelvtanfolyamok résztvevői a következők:

a./ orosz felsőfokon: Büky Béla, Csánki Mária, Darabos Pál, Földes Endre, Galbavy Jozsef, Gara Ottóné, Kertész Magda, Kiss József, Moravék Endre, Ponyi István, Szalay Ágnes, Székely Dániel, Tőkés László, Vitályos László, Wilhelm Rudolf.

b./ orosz középfokon: Deményi Izabella, Ferenczy Endre, Galó Pálné, Gazdik Mária, Horváth Mária, Lenhardt Antalné, Petz Margit, Sashegyi József, Szandtner Pálné.

c./ szlovák: Bodnár Györgyné, Darabos Pál, Fekete Györgyné, Fekete Géza, Lay Béla.

d./ román: Csanak Dóra, Durkó Dalma, Gergely Pál, Kiss Lászlóné.

Könyvtártudományi és szakbibliográfiai munkák.
(Felelős Csapodi Csaba.)

A könyvtár tudományos munkája az első félévben meghatározott keretek között folytatódik tovább. Így a Tájékoztató és bibliográfiai osztály munkájába beépített kurrens szakbibliográfiai és dokumentációs tevékenységen kívül munkaközösségekben is folyik könyvtártudományi vagy ezzel rokon tudományos munka.

Az utóbbi csoportba a következők tartoznak:

1./ A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának története. Szerkeszti Haraszthy Gyula és Berlász Jenő. Munkatársak: Csanak Dóra /vezdettől 1849-ig/, Gergely Pál /1850-1880-ig/, Sz. Németh Mária /1881-1914-ig/, Haraszthy Gyula /1914-1944-ig/. A Kézirattár történetét Berlász Jenő, a Régi Könyvek Gyűjteményéét Csapodi Csaba írja.

2./ A magyar könyvtártudomány bibliográfiája. Szerkeszti Csapodi Csaba. Munkatársak: Bodnár Györgyné, Darabos Pál, Fekete Györgyné, Horváth Mária, Kertész Magda, Sáfrán Györgyi, Wilhelm Rudolf.

3./ A magyar orientalisztika irodalmának /1935-1955/ annotált bibliográfiája. Készíti Rásonyi László és Lenhardt Antalné.

4./ Többnyelvű könyvtártudományi segédszótár. Készíti Moravék Endre.

5./ Mikrofilm és mikrokönyvtár. Írja Tőkés László.

6./ Arany János levelezése. Az Akadémia I. osztályának irányításával sajtó alá rendezi Sáfrán Györgyi.

7./ Arany János akadémiai működése. Az Akadémia I. osztályának irányításával készíti Gergely Pál.

8./ A Kaufmann-gyűjtemény 422. sz. kódexének facsimile kiadása. Sajtó alá rendezi Gergely Rezső.

9./ A Kisfaludy Társaság iratanyagának nyomtatott katalógusa. Sajtó alá rendezi Kiss József.

Az osztályok és csoportok tervfeladatai:

Igazgatás.

1./ Vezetéssel járó teendők, személyi, dologi és adminisztrációs ügyek irányítása.

2./ Költségvetési és beruházási gazdálkodás tervezése és irányítása. Hittelfelhasználás.

3./ Munkaterv elkészítése, végrehajtása és ellenőrzése az intézet tervmegbízottjának közreműködésével.

4./ Munka-értekezletek és osztályvezetői értekezletek vezetése.

5./ Kapcsolat fenntartása az Akadémia elnökségével, vezető szerveivel, a párt és a szakszervezet szerveivel, valamint külső hatóságokkal és intézményekkel.

6./ Részvétel az országos jellegű könyvtári munkában, a MTA Könyvtárának képviselte az Országos Könyvtárügyi Tanácsban.

Gazdasági és adminisztrációs csoport.

1./ Ügyiratintézés, ügyiratkezelés. Személyi nyilvántartások.

2./ Költségvetési, beruházási, általában a gazdálkodási ügyek intézése.

3./ Illetmények számfejtése, könyvelés.

4./ Anyagbeszerzés.

5./ Karbantartással és az elhelyezéssel kapcsolatos teendők ellátása. A decentralizált elhelyezés miatt szükségessé vált könyvtári tájékoztató feliratok /táblák/ elkészítése.

6./ Technikai jellegű munkák (postázás, kézbesítés, távarítás) elvégzése, ezek szervezői irányítása és ellenőrzése.

Szerzeményezési osztály.

1./ Az állomány gyarapítása az elnökség által megszabott könyvtári profil kívánalmainak megfelelően, elsősorban azokon a területeken, melyeken az Akadémiai Könyvtár országos viszonylatban tudományági szakkönyvtár. Gondoskodás arról, hogy az akadémiai kiadványok teljes sorozata őrzött példányként bekerüljön a könyvtár állományába. A kézi és segédkönyvtárak anyagának és a régi sorozatoknak kiegészítése és egyéb hiányok pótlása. /A szerzeményezés munkája mindig a cserével koordinálva történik./

2./ A nemzeti tulajdonba vett könyvanyag átvizsgálása, igénylése és átvétele. Kb. 2560 kataloguscédula feldolgozása mellett az 1850 után megjelent idegennyelvű szépirodalmi művek - havi kb. 800 címet tartalmazó - jegyzékeinek hasonlítása, igénylése és szétosztása.

3./ A futószalag ellátása július és augusztus hónapban napi 34, szeptember-december hónapban napi 54, a félév folyamán tehát összesen 7.100 mű feldolgozásra való előkészítésével. (Ebből kb. 5000 mű az új anyag és kb. 2100 a rekatalogizálendő.)

4./ Az osztálykatalogusok revíziója.

5./ A raktári anyag leltározott, de fel nem dolgozott részének további selejtezése.

6./ A központosítással kapcsolatos munkák elvégzése:

a./ Az intézetek külföldi könyvrendeléseinek összehangolása, a rendelések lebonyolítása, a devizakeret felosztása és a deviza felhasználásának nyilvántartása.

b./ A csere- és kultúracsereakcióból származó és a rekatalogizálás során előkerülő duplumok, valamint az intézetek gyűjtőkörének megfelelő kötelezpéldány- és nemzeti tulajdonba vett könyvanyag eljuttatása az akadémiai intézetekhez.

7./ Az intézeti hálózat igényeinek kielégítésén felül is fölpéldányként megmaradt könyveknek könyvtárközi csere keretében történő felajánlása.

A költségvetési keret felosztása 1955-ben:

Központi Könyvtár könyvvásárlásra	182.316 Ft
Eötvös Könyvtár	19.500 "
Keleti Könyvtár	13.600 "
Kézirattár	13.600 "
Régi könyvekre	7.800 "
	<hr/> 236.816 Ft.

Cserecsoport.

I. Könyvtári viszonylatban.

1./ Csere.

a./ A cserével kapcsolatos elvi kérdések tisztázása, illetőleg a problémák feltárása egyrészt akadémiai viszonylatban, másrészt Magyarország világi cserekapcsolataira vonatkozóan.

b./ A cserekapcsolatok folyamatos gondozása és azok nyilvántartása.

c./ A cserekapcsolatok tervszerű bővítése. Különösen sürgető az új Acták cseréje kérdésének megoldása, valamint új intézményekkel való cserék létesítése olyan módon, hogy olyan területek tudományos kutatásával is megismerkedhessék a magyar kutatás, melyek munkájáról eddig semmiféle, vagy csak közvetett értesülése volt. Ennél a munkánál az állománygyarapítás szempontjain túlmenően a nemzetközi tudományos kapcsolatok kiszélesítésének és a magyar tudományos kutatások minél nagyobb körben való ismertetésének irányelveit kell szem előtt tartani, azonban az adott lehetőségek között mindenkor bizonyos józan egyenértékűség elérésére törekedve.

d./ A cserekapcsolatok tartalmi revíziójának befejezése.

e./ A könyvcseré további fejlesztése. A rendszeres figyelőszolgálat kiterjesztésén túlmenően a külföldet különösen érdeklő kiadványok megjelenésénél az alkalmi figyelőszolgálat és az "ad hoc" cserék rendszeresítése.

f./ Az UNESCO kapcsolatok felvétele.

g./ A csere minden vonatkozását feltüntetendő kardex-nyilvántartás elkészítése.

h./ Az 1938-50-es évek hiányainak rendszeres pótlása és feltárása. A l-vasószolgálati, a folyóirat és a raktárcsoporttal együttműködve és a szerzeményezési osztály munkájával koordinálva./

i./ A csere-tartalékalap továbbfejlesztése a régi kiadói cserére alkalmas anyagának kiemelésével és a könyvtár főlős könyvanyagának e célra történő kiválasztásával.

2. Kultúracsere.

a./ Az egyezmények folyamatos végrehajtása.

b./ Az egyezményeket végrehajtó intézményekkel való közvetlen kapcsolatok fenntartása és továbbépítése.

- c./ A beérkező periodika-anyag nyilvántartása és leltározása.
- d./ A hiányok folyamatos és rendszeres reklamálása.
- e./ A könyvtár magyar periodika-anyagának lehetőség szerinti kiegészítése a nemzeti könyvanyag periodika állományából.
- f./ A kardex hiányos adatainak kiegészítése.

II. Hálózati viszonylatban.

- 1./ Az akadémiai intézeti hálózat 1956. évi folyóiratigényének összehangolása és a folyóirat megrendelések elvégzése.
- 2./ A tárca folyóiratimportra szükséges devízakeretének biztosítása, a kapott keret felosztása, és felhasználásának ellenőrzése.
- 3./ A csereanyag duplumainak kezelése és szétosztása.
- 4./ Az intézetek magyar periodika állományának kiegészítése a nemzeti tulajdonba vett könyvanyagból.
- 5./ A hálózat központi periodika-nyilvántartásainak vezetése és kiegészítése.
- 6./ A cserekapcsolatok egyeztetése és adminisztrációja egyes vonatkozásaiban hálózati szinten.

III. Egyéb feladatok.

- 1./ Az "egyéni és referáló címek"-re ajándékként külföldre küldendő Acták gondozásával járó munkák elvégzése.
- 2./ Az Akadémia könyv és folyóirattartalékának kezelése.
- 3./ Az Akadémia 20. rovata költségvetési tervezésének és felhasználásának ellenőrzése.
- 4./ Az akadémikusok különlenyomatainak külföldre való továbbítása.

A költségvetési keret felosztása 1955-ben:

Csere	602.000 Ft
Kulturcsere	150.000 "
Folyóirat	55.000 "
	<hr/>
	807.000 Ft

Feldolgozó osztály.

1./ A könyvtár állományába újonnan felvett könyvanyag katalogizálása, illetve a régi raktári anyag rekatalogizálása. Előirányzat a félévre 8000 mű feldolgozása. Ebből kb. 5000 az új beszerzés, 2100 a rekatalogizálandó művek száma, 910 pedig részeimes periodika.

2./ A feldolgozott könyvanyagnak rendeltetési hely szerinti szétosztása és átadása.

3./ Az osztály kezelésében álló katalógusok (betűrendes és szakkatalógus, földrajzi szakkatalógus, hivatali betűrendes katalógus, sorozat nyilvántartó, helyrajzi katalógus, utalókatalógus, kézi sorozatkatalógus) folyamatos növekedéséből adódó teendők (kb. 45.000 cédula beosztása, rendben-tartás, katalógusépités) elvégzése.

4./ Az osztály katalógushálózatának minőségi javítása érdekében egyes katalógusok fokozott ütemű revíziója.

a./ A hivatali katalógus rendszeres revíziója - különös tekintettel az idevágó könyvtári szabályok, elsősorban a círil átírási szabvány rendelkezéseire. Ezzel kapcsolatban a több példányban meglévő művek többes céduláinak részbeni összevonása. (12 fiók.)

b./ Az olvasói betűrendes katalógus egyes nagyobb címszavainak rendezése és részletes tagolása.

c./ A decimális szakkatalógus gyorsrevíziójának befejezése. (165 fiók.)

d./ A földrajzi szakkatalógus tárgyszómutatójával kapcsolatos munkák elvégzése.

5./ A katalógusrevízióból és egyéb okok miatt szükségessé váló kb. 2.600 javítás és átszámolás elvégzése.

Olvasószolgálati osztály.

I. Olvasótermi csoport.

1./ Az olvasótermi felügyelet, a kölcsönzési szolgálat és a napi kurrens munkák ellátása, a könyvtárközi kölcsönzés lebonyolítása.

2./ A könyvtár használatának fejlesztése, az olvasók (intézetek) jobb ellátása könyvvel és folyóirattal.

- 3./ Az olvasótermi kézikönyvtárnak és katalógusának folytatólagos kiépítése.
- 4./ Olvasóforgalmi statisztikák vezetése, kimutatás készítése a szovjet művek használatáról.
- 5./ Szóbeli tanácsadás katalógus- és bibliográfiai kérdésekben.
- 6./ A tájékoztatás időszerezítése és színvonalának emelése érdekében a fontosabb kurrens folyóiratok és az új könyvek átnézése.
- 7./ Kiállítások rendezése a tudományos könyv- és folyóirat propagandája érdekében (9 a félév folyamán).
- 8./ Állományhiányok kivezetése az inventáriumból és a hiányzó művek céduláinak kiemelése a régi katalógusból.
- 9./ Utmutató feliratok készítése a katalógusok használatának megkönnyítésére.

II. Folyóiratcsoport.

- 1./ 500 periodika feldolgozása (címfelvétel, szakozás, stb.)
- 2./ A raktárrendezési munkák folytatása: az 1955 előtti magyar és jugoszláv anyag beszámozása, a már rendezett duplumanyag teljes felszámolása.
- 3./ 500 periodika teljes raktári revíziójának elvégzése.
- 4./ A periodika katalógus elveinek tisztázása és a katalógus revíziójának megindítása.
- 5./ Napi kurrens munkák elvégzése (nyilvántartás kezelése, a folyóiratok beosztása, olvasószolgálat, a Tájékoztató és bibliográfiai osztály rendszeres ellátása folyóirattal).

III. Raktárcsoport.

- 1./ Állandó jellegű munkák (könyvek kikeresése használatra és helyrerakásuk használat után: 30.000 kötet; feldolgozatlan és átszámozandó anyag előkészítése feldolgozásra: kb. 3500 kötet; periodikaelőkészítés feldolgozásra kb. 5000 kötet; bélyegzés és a régi jelzetektől való megtisztítás: kb 18.100 kötet; könyvkötés 32.000 Ft. értékben; feldolgozott anyag felállítása: kb. 18.100 kötet; segédkezés más csoportoknak és osztályoknak: kb. 260 óra).
- 2./ Szakok áttelepítése az udvari raktárból a nagyraktárba, a főraktár anyagának átrakása, a periodika-raktár átrendezése.

3./ Az Arany János-utcai kiadói raktárak anyagának kiválogatása és átszállítása a Kálmán-utcai pótraktárba.

4./ Az Arany János-utcai megürült raktárak beállványozása és bennük régi szakok felállítása.

x

x

x

Az Olvasószolgálati mutatószámok a II.félévben:

Helybenolvasók száma: 8.000

Használt kötetek száma: 25.000

Kölcsönzők száma: 4.500

Kölcsönzött " " 7.000

Tájékoztató és bibliográfiai osztály

1./ A tájékoztatószolgálat ellátása:

a./ a beérkezett tudományos jellegű, a könyvtár profiljába illő kérdések szóbeli vagy írásbeli megválaszolása.

b./ a figyelőszolgálat módszereinek tanulmányozása a szakirodalom és tapasztalatcserék alapján s a személyzeti létszámhoz viszonyított szerény keretek közti ellátása.

2./ A tájékoztató katalógus fejlesztése /10.000 tárgyszó elkészítése/ szovj népi demokratikus, nyugati és magyar folyóiratok anyagából, elsősorban tudománytörténeti, a különböző tudományágak elvi kérdéseit érintő, valamint az akadémiák és a tudományos intézetek működésével kapcsolatos területeken. Ezzel párhuzamosan folyik a katalógus már meglevő anyagának revíziója.

3./ Bibliográfiai és dokumentációs kiadványok anyagának összegyűjtése és szerkesztése.

I. Ezek közül a félév folyamán a következők jelennek meg:

a./ A könyvtár külföldi beszerzéseinek havi jegyzéke.

b./ A "Tájékoztató a külföldi tudományos akadémiák működéséről" c. dokumentációs kiadvány 4. száma.

c./ "Az atomenergia békés célra való felhasználása" c. bibliográfia.

d./ A "Különleges leghalmozó magyar nyelvű irodalom" c. bibliográfia.

II. Ebben a félévben a következő előkészítő munkák folynak:

- a./ A Magyar Tudományos Akadémia kiadójánál megjelent könyvek recenzió-bibliográfiájának anyaggyűjtése.
- b./ A Kisfaludy-Társaság kéziratanyagának kiadásra való előkészítése.
- c./ "A Magyar Tudományos Akadémia 1955. évi működésé"-re vonatkozó bibliográfia anyaggyűjtése.

Kézirattár.

- 1./ Az új szerzemények, valamint e félévben rendezésre kerülő kéziratgyűjtemények közül a Mikszáth-, Szilády-, Badics-hagyaték, Than-hagyaték és a Széchenyi-muzeumi levélgyűjtemény katalógizálása és naplózása /vb. 2900 drb. kézirat/.
- 2./ Az akadémiai irattár 1825-1850-ig terjedő anyagának folytatólagos mutatózása /vb. 4000 drb./.
- 3./ Új szerzeményű és régi kéziratanyagnak /Abafy-, Kálmány-, Kriza-gyűjtemény, akadémiai jegyzőkönyvek 1825-től, Mikszáth-hagyaték/ mikrofénycépezésre való előkészítése.
- 5./ Rendezetlen kéziratanyag /Szilády-, Badics-hagyaték, Széchenyi-levelezés, Bodor Antal-féle statisztikai táblázatok, Vikár-kéziratok, kiadvállalati kéziratok és akadémiai gazdasági iratok/ rendezése /vb. 6-7000 drb./
- 6./ Az olvasószolgálat keretében kutatókiszolgálás, információs szolgálat, kölcsönzés stb. /Várható olvasóforgalom: 900 kutató, 4500 egység használata./
- 7./ Napi kurrens munkák /szerzeményezés, adminisztráció stb./ ellátása.

Régi Könyvek Gyűjteménye.

- 1./ Ősnyomtatványok: 250 ősnyomtatvány végleges beszámozása, katalógizálása, inventáriumba bevezetése, vb. 350 végleges katalóguscédula megírása és beosztása.
- 2./ Régi Magyar Könyvtár: 1. A gyűjteményünkben lévő unikumok megállapítása és jegyzéküknek elkészítése. 2. A csak külföldön vagy vidéken megtalálható RMK-k jegyzékének elkészítése, mikrofénycépek készítése, illetve megrendelése céljából.

3./ Vetustissima: További inventáriumok átvizsgálása /kb. 20.000 tétel/. A raktárból előkerült katalógizálatlan vetustissimaanyag /mintegy 100 drb./ ideiglenes katalóguscéduláinak elkészítése.

4./ Muzeális könyvek. 300 drb. editio princeps és egyéb muzeális könyv beszámozása, naplózása és a párhuzamos nem-muzeális példányokkal együtt futószalagra előkészítése.

5./ Kurrens teendők: Vásárlás az állami antikváriumban és magánszemélyektől, vételi ajánlatok hasonlítása, szakvélemények elkészítése. Restaurálási ügyek. Kutatókiszolgálás.

Mikrofilmtár és Fotolaboratórium.

1./ Kaufmann-anyag fényképeztetése. (Lapszámozás, előkészítés, filmek ellenőrzése, csomagolása stb. Kb. 20.000 felvétel.)

2./ Mikrofilmek feldolgozása. (Ellenőrzés, naplózás, raktározás, ragasztás, katalógizálás és katalógusmunkák. Kb. 400 mű feldolgozása.)

3./ Kurrens teendők ellátása. (Levelezés, megrendelések továbbítása, könyv- és folyóiratanyag előkészítése fényképezésre, számlák elkészítése, külföldi mikrofilm-beszerzések, olvasószolgálat stb.)

1./ Mikrofilmfelvételek készítése, összesen 40.000 felvétel. (Ennek felosztása: Kaufmann-anyag fényképezése: 20.000 felvétel. Kézirattári és könyvtári anyag fényképezése: 14.000 felvétel. Alkalmi megrendelések teljesítése: 6.000 felvétel.)

2./ Mikrofilm-másolatok /pozitív filmek/ készítése, összesen 40.000 kocka. (Ennek felosztása: Kaufmann-anyag mikrofilm-másolása: 20.000 kocka. Kézirattári és könyvtári anyag mikrofilmjeinek másolása: 14.000 kocka. A mikrofilmtár régi negatívjainak másolása: 6.000 kocka.)

3./ Nagyítás készítése (összesen 1.440 drb.)

4./ Kurrens teendők ellátása. (Anyagbeszerzés, festményreprodukciók, stb.)

Keleti Könyvtár.

1./ A könyvtár állományának tervszerű gyarapítása.

2./ A raktározás területén: a raktárhelyiség felső szintjének rendezése,

21o pm. könyvanyag revíziója. A Körösi Csoma-teremben a földön heverő 3o pm.-nyi anyag felállítása, rendezése. Az olvasótermi könyvtár végleges rendezése.

3./ A feldolgozó munka keretében

a./ A katalogizáláshoz szükséges transliterálások, címfordítások, tartalmi tájékoztatások elvégzése. Az egyelőre katalogizálásra még nem kerülő Főv. Könyvtári anyagból 3oo mű transliterálása és címfordítása. Lehetőség szerint 1o-15 még feldolgozatlan keleti kézirat meghatározása.

b./ 169o mű katalogizálása.

c./ Katalogusok rendbentartása. (338o cédula beosztása).

d./ Az olvasótermi anyagnak az elhelyezés sorrendjében való jegyzékbevétele s helyszámának a katalogusokban való bejegyzése. (1ooo münél).

e./ Folyóíratnyilvántartás.

4./ Az olvasószolgálat ellátása. (jul. és aug. előreláthatóan csekély forgalma miatt 6oo kutatóval és 3ooo kötetrel). Szóbeli és írásbeli tud. tájékoztatás adása. (15o-2oo esetben).

5./ Köttetésre előkészítés. (3oo drb.) A köttetendő és restaurálandó kéziratok számbavétele. (A Kaufmann-gyűjteményen kívül kb. 3oo drb.).

6./ Kurrens teendők ellátása. (Adminisztráció, statisztika, jelentések.)

Eötvös-könyvtár.

1./ A könyvtár tervszerű gyarapítása, különös tekintettel a szépirodalmi állomány fejlesztésére. Az egyetemi könyvtári funkciók ellátásához szükséges művek beszerzése. (Gyarapodási előirányzat kb. 23oo mű.)

2./ Az állományba került új könyvek (kb. 23oo mű) teljes feldolgozása és raktározása.

3./ Az olvasószolgálat ellátása, ennek keretében az egyetemi hallgatók és tudományos kutatók igényeinek kielégítése.

4./ Nyelvészeti segédkönyvtár felállítása a kutatószobában.

5./ Állományértékelés és részleges állományrevízió elvégzése. (Utóbbi kb. 4o.ooo kötetre terjed ki.)

6./ Kurrens munkák végzése. Könyvválogatás, raktározás, raktárrendezés,

duplumok feldolgozása, könyvkiállítások rendezése, havi szerzeményi jegyzékek összeállítása. sürgutéses, napi és havi statisztika elkészítése, könyvek címvázlása. technikai munkák.

Olvasószolgálati mutatószámok a II. félévben:

Helyben olvasók száma:	6.500	Használt kötetek száma:	15.000
Kölcsönzők száma:	4.500	Kölcsönzött " "	9.000

Beszámoló

1955. I - VI

A múlt félévi munkatervben központi feladatként szerepelt a könyvtár alapvető problémáinak ismertetése a megfelelő párt- és állami szervekkel. A könyvtár további fejlődésének biztosítása érdekében szembe kellett nézni a további munkát gátló vagy egyenesen lehetetlenné tevő jelenségekkel és a felelős tényezők bevonásával meg kellett keresni a reménytelen helyzetből kivezető utat.

A tárgyalások alapját a könyvtárvezető tájékoztatója képezte. Ez felölelte a költségvetéssel, a katasztrofálisnak mondható raktári helyhiánnyal, az állományvédelemmel, a könyvtár helyiségeivel, beruházásaival kapcsolatos nehézségeket, illetve megoldatlan kérdéseket. Kitért a központi könyvtári funkciók gyakorlásából eredő soronlevő feladatokra, a könyvtár tudományos munkájára, szakbibliográfiai és dokumentációs tevékenységére; végül személyzetének elégtelenségére. Az anyag a főhatósághoz való viszony, a gyűjtőkör pontosabb meghatározása és a könyvtári propaganda kérdéseinek felvetésével még bővült a tárgyalások folyamán.

Nehéz helyzetünkkel először a Párt alapszervei vezetősége foglalkozott, majd május 12-i ülésén a Párt végrehajtóbizottsága is. Ennek jelentőségét nem lehet eléggé hangsúlyozni. A végrehajtó bizottság előtt találtak problémáink először igazi megértésre, itt éreztük először, hogy a könyvtár életlehetőségeiért vívott harcában nem áll egészen egyedül. Jól esett az eddigi munka eredményességének elismerése is. - A megbeszélés alapján hozott határozatok tisztázták azt, hogy a cél elérésére milyen utat kell követni, hathatós támogatás biztosításával megteremtették a további eredményes tárgyalások előfeltételeit is.

Juniusban az Akadémia Könyvtári Tanácsa vitatta meg alapvető problémáinkat, teljes mértékben egyetértve a könyvtárvezető tájékoztatójában foglaltakkal.

A közeljövőben kerül sor az Akadémia Elnökségének tájékoztatására.

A tárgyalások még nem záródtak le, eredményeikről tehát korai lenne beszélni. Az viszont már most megállapítható, hogy a megbeszélések kedvezőbb légkörben folynak, mint a múltban, remélhető tehát, hogy célra is vezetnek.

Rendkívüli feladatokat rótt a vezetésre a könyvtár költségvetési helyzetének rendezése. Az első félév munkája költségvetés nélkül indult meg, a rendelkezésre bocsátott előleg még a legszükségesebb kiadások fedezésére sem volt elégséges. A végleges költségvetés, amely csak márciusban készült el, csökkenést mutatott az elmúlt évhez képest. Az összeg felosztásánál a 20-as rovat (beszerzés és csere) lehető épségének biztosítása volt az elsődleges szempont. Ez természetesen más területek, így pld. a működési rovatok 22 százalékos csökkenésére vezetett. Legsúlyosabb helyzet a kulturális egyezmények könyvtári végrehajtásánál mutatkozott, mert a keret az egyezményeknek csak 50 százalékos végrehajtását tette lehetővé. Viszont a közelmúltban a póthitelként megkapott 100.000 Ft-ból sikerült a kulturális anyagi alapjait biztosítani s a csere számára fejlesztési lehetőséget teremteni.

Ennek ellenére sem megnyugtató költségvetésünk jelenlegi helyzete: könyvbeszerzésünk - különösen az Eötvös-könyvtár és a Kézirattár vonalán - még folyóforint hiányokkal küzd, az ősnymtatványok restaurálására és a bibliográfiai kiadványok megjelentetésére felajánlott összegek átcsoportosításának engedélyezése a tárcahatóságok részéről most van folyamatban. Késlekedésüket kritika tárgyává kell tennünk, mert egyrészt az év végefelé biztosítandó összegeket már nem vagyunk képesek felhasználni, másrészt a könyv kártevői és mikrobái nem veszik tudomásul a bürokrácia malmainak lassu járását.

Azt is meg kell állapítani, hogy a költségvetés ingadozása - még ha egyes területeken kedvező is ránk nézve ez az ingadozás - igen káros, mert lehetetlenné teszi a tervszerű munkát.

Nehézségek mutatkoztak a beruházások terén is. A tavalyi törlések súlyos következményei az idén jelentkeztek igazán. Így a mai lehetetlen raktári helyzet részben annak köszönhető, hogy a feltétlenül szükséges fapolicokat nem kaptuk meg. A negyedik kéziratári szoba berendezésének elmaradása arra vezetett, hogy a kéziratok egy része már csak a földön kapott helyet. Nagyobb kiállításokat pedig még mindig csak úgy tudunk rendezni, ha a szükséges tárlókat valahonnan kölcsönkérjük. A könyv- és könyvtárpropaganda így természetesen nem lehet korszerű és teljes.

Helyiségeink jogos visszaszerzéséért ebben a félévben is erős küzdelmet kellett folytatni. Ez több ponton hozott eredményeket és ezzel biztosította a legmostohább körülmények között dolgozó osztályok és csoportok jobb elhelyezését. Megfelelő helyiségekbe jutott a Cserecsoport és a Bibliográfiai Osztály. Ennek eredményeként felszabadult a Keleti Könyvtár olvasóterme. Kedvezőbb körülmények közé jutott a Mikro-könyvtár és laboratórium is, bár a rendelkezésre bocsátott helyiségek máris szűkeknek bizonyulnak.

Az építkezések bármilyen lassan folytak is, az elmúlt félévben véglegesen elkészült az újra helyreállított kéziratár és a II. emeleti nagyraktár. Természetesen itt a vaspolicok felállítása a legsürgetőbb feladat.

Az új helyiségekbe való költözködés sok nehézséget, csomagolást, rendezést, fizikai munkát jelentett. Ebből az érintett osztályok minden dolgozója kivette részét. Mégis ki kell emelni a Kézirattár és a Régi Könyvek gyűjteményének dolgozóit, akik januárban befejezett három hónapos költöztetésük során a legnehezebb testi munkát végezték jó kedvvel, panasz nélkül.

A vezetés egyéb problémáiról is kell szólni.

Nagy gondot okozott a megfelelő statisztikai kimutatások rendszerének létrehozása és olyan munkanyilvántartási módszer kidolgozása, mely a végzett teljesítmények nyilvántartására és ellenőrzésére egyaránt alkalmas.

Az új munkalapok bevezetése megteremtette ugyan a munka hatásosabb ellenőrzésének lehetőségét, de ennek a gyakorlatban még kevés eredménye mutatkozott, mert osztályvezetőink általában az ellenőrzés jogát és kötelességét csupán formálisan gyakorolják. Ez azért is hátrányos, mert nagy és differenciált szervezetű könyvtárunkban a tervezési és tervellenőrzési munkákra fenntartott napi két óra, továbbá a vezető ilyen célokra rendelkezésére álló ideje elégtelennek bizonyult.

Nagyon sok időt szabadítana fel erre a célra az, ha az osztályok gondosabban kidolgozott terveket, mindig színvonalas jelentéseket adnának be a kellő határidőre. Rengeteg idő elmegy egy-egy hanyagul készített terv újrainrására, tartalmatlan jelentések kiegészítésére, nem is beszélve arról, hogy a határidők semmibevétele miatt a tervezéssel és ellenőrzéssel kapcsolatos munkában egyszer lazaság, máskor pedig nem kívánatos torlódás áll be. Követendő példának kell megemlíteni Csapodi és Tókes elvtársakat, akik mindig kiváló minőségű jelentéseket nyújtanak be a kívánt határidőre.

A vezetés feladatai közé tartozott a dolgozók továbbképzésének biztosítása szakmai előadások és nyelvi tanfolyamok rendezésével. Egyik sem volt igazán eredményes, nem vezetett sem a szakmai képzettség, sem a nyelvi tudás lényeges fokozásához. A jövőben biztosítani kell hatásfokuk emelését.

Az eddig elmondottakból kitűnt, hogy a vezetésnek a súlyos feladatok egész sorát kellett a múlt félévben megoldania. Ez csak azzal a segítséggel volt lehetséges, amit az egyes részterületek kézben tartásával megbízott munkatársaitól kapott a könyvtár vezetője. Különösen Csapodi és Györkösi elvtársak voltak azok, akikre mindig számítani lehetett és akik önállóan és felelősséggel látták el megbízásaikat.

A Szakszervezet a munka problémáival csak egészen elvétve foglalkozott és alig tett valamit a vezetés erősítése érdekében. Kiss József elvtárs - akinek működésétől pedig sokat várt a könyvtár - passzív volt és teljesen formálisan fogta fel munkáját.

Mielőtt a könyvtár félévi munkájának részletes ismertetésére térnék rá, szeretnék az állományértékeléssel kapcsolatos munka lefolyásáról és eredményeiről beszámolni.

A pénzügyminiszteri rendeletben előírt feladat megoldásához megfelelő számú munkaerőt kellett biztosítani. Ezt egyrészt az olvasószolgálat

két heti bezárásával lehetett elérni, másrészt azzal, hogy ebben az időben a könyvtár egyes más csoportjainál is részben szünetelt a szokásos munka. A dolgozók jó munkájával gyorsan megtörtént az értékeléshez szükséges mérések elvégzése. Ebben a Feldolgozó osztály tagjai tűntek ki elsősorban. Általában Bodnárné, Büky, Darabos, Garáné, Petz és Wilhelm kartársak voltak azok, akik végig egyenletes szorgalommal dolgoztak.

A Györkösy elvtárs kitűnő irányítása mellett végzett ellenőrző munka értékelése még folyamatban van, de máris ismeretes néhány érdekes adat. Raktárainkban - a különgyűjtemények részeit nem számítva 7.505 méter polc áll. Ezzel szemben a könyvek méterszáma 10.048, tehát 2.543 méterrel több, mint amennyi polcférőhellyel rendelkezünk. Állományunk 383.034 kötet könyv és 83.950 kötet periodika, összesen 466.984 kötet. Ha majd a Keleti és Régi Könyv anyagot is számbavesszük, végeredményként 1/2 millió körüli végleges számot fogunk kapni. Ehhez járul még a kéziratári anyag is.

A Szerzeményezési Osztály rendezett személyzeti ellátottsága teljes mértékben lehetővé tette a feladatok tervszerű és színvonalas elvégzését. Február folyamán a költségvetési keret megállapításának elhuzódása és az ezzel kapcsolatos munkák felfüggesztése következtében átmenetileg kihasználatlan munkaidő is jelentkezett az osztályon. Ezt igen helyesen más csoport megsegítésére ajánlották fel.

A szerzeményezéssel kapcsolatos munka rendszeresen folyt, a könyvállomány gyarapodása az elmúlt félévben 5.698 kötet. Ennek egy része a nemzeti tulajdonba vett könyvanyagból került ki. 3.024 cédula és az idegennyelvű szépirodalmi anyag jegyzékeinek feldolgozása után az ingyelt könyvekből 2.850 kötetet kapott a könyvtár saját részére és 1.890-et az intézetek számára.

Futószalagra került 7.554 mű 8.168 kötetben, ebből 5.272 az új, 2.282 pedig a rekatalogizált művek száma.

A központosítási munka ismét bővebb keretek között, öt új intézet bevonásával folytatódott. Ma már 29 hálózati könyvtár tartozik a központhoz, melynek feladata a külföldi rendelések lebonyolításán és egyeztetésén, a devizakeret nyilvánartásán kívül a kötelespéldányok és a duplumanyag szétosztása volt.

A szerzeményezésben a Kultura hiányos és egyenlőtlen szállítása állandó problémákat okozott. Az év első hónapjaiban nagymennyiségben érkeztek olyan régen megrendelt könyvek, melyekre a Kultura előzetes felvilágosítása alapján már nem lehetett számítani. Ekkor csak bizonyos takarítással lehetett a pénzügyi nehézségeket áthidalni. Ezután fokozatosan gyengült a szállítás irama és a félév végére az a helyzet állt elő, hogy a várható szállítmányok átvételéhez szükséges lehívott hiteleknek másirányú ideiglenes lekötéséről kellett gondoskodni. Kb. 35.000 forint az az összeg, amely még az 1954-ben megrendelt, gondosan reklamált, de meg nem érkezett könyvek miatt függőben van.

Az összeg felhasználása esetén előállhat az a helyzet, hogy a múltévi és idei megrendelések beérkezése esetén a fizetési kötelezettségnek nem lehet mindenben eleget tenni, az összeg tartalékolása esetén viszont bekövetkezhet, hogy ha a múlt évben rendelt könyvek nem érkeznek meg, a hitel felhasználatlan marad. Ez a körülmény lehetetlenné teszi a tervszerű szerzeményezést és pénzgazdálkodást s a költségvetési hitel megfelelő ütemezését.

Nehézségek adódtak a szovjet könyvek beszerzésében is. Itt az a tapasztalat, hogy a Horizont által beküldött könyvek és ajánlójegyzékek alapján nehéz az Akadémiai Könyvtár színvonalának megfelelő könyveket kellő mennyiségben biztosítani.

E problémák megoldása nem könnyű feladat, a siker pedig nem fog gyorsan jelentkezni. A várható nehézségek mégse csüggyesszék el szerzeményezési osztályunk dolgozóit. Tennivalóik mintha kétféle irányba mutatnának: egyrészt a Kultura illetékes vezetőivel személyes tárgyalások egész sorozatán keresztül el kell érni, hogy az akadémiai könyvigények kielégítése megkülönböztetett figyelemben és gondossággal részesüljön, másrészt pedig az Akadémia vezetőit meg kell győzni arról, hogy a Szovjetunió Tudományos Akadémiájának elnökségével folytassanak tárgyalásokat a teljes tudományos könyv- és periódikaanyag kölcsönös cseréjére vonatkozóan. Magától értetődik, hogy mindkét irányban meggyőző dokumentációt kell tárni a könyvtár igazgatója elé, hogy a Kultura vezetésével és a tárca vezetőivel a szükséges döntő tárgyalásokat lefolytathassa.

A januárban bevezetett új naplózási és futószalag-rendszer a gyakorlatban igen jól bevált. Amellett, hogy jelentős időmegtakarítást eredményezett - mely természetesen más munkák fokozott végzését tette lehetővé - előnye az is, hogy kevesebb hibára ad lehetőséget. A jó minőségű munkára törekvő osztály ezeket is igyekszik kiküszöbölni.

A raktári anyagnak rekatalogizálásra való kiválogatását fokozottabb gondnal kellene végezni. Sok olyan mű került futószalagra, amely értéktelen és nem az akadémiai könyvtár színvonalának megfelelő. Múlt

félévben a nagymennyiségű teozófiai anyag, most pedig pl. történelmi pletykákat - igazán nem tudományos szemszögből tárgyaló könyvek kerültek feldolgozásra.

A csere és folyóiratcsoport elmúlt félévi munkáját összetett feladatok megoldása és új tennivalók munkaprogramba illesztése jellemezte.

Az Akadémia elnökének rendelkezése értelmében átvette a félév folyamán az ajándékképp és referáló célokra kimenő Acták szervező munkáját, továbbá az akadémiai kiadványok tartáskalapjának, (az u. n. "vastartalék"-nak) érdemi, költségvetési és adminisztratív ügyintézését. A már kialakult régi munkakörök ellátása mellett ennyi új, nehéz és nagymennyiségű feladat bátor vállalása a csoportvezető és munkatársainak komoly érdeme, egyúttal nagy erőpróbája is.

Jelentős erőfeszítéseket tett a csoport a csere színvonalának további megjavítása érdekében. Ezen a területen sikereket is ért el, de a feladatok nagysága és sokrétősége miatt eredményeinek teljes kibontakozása későbbre várható.

A csoport munkájának teljes kibontakozását objektív nehézségek gátolták: a költségvetés első negyedévi bizonytalansága nemcsak a népi demokratikus kultúrakerének, de az acta-cserének is leküzdhetetlen problémákat okozott. A későbbi rendezés és költségvetésbővítés egyfelől sok és el nem hárítható ingadozást, másfelől jelentékeny munkatöbbletet eredményezett. Akadémiai vezetőségünknek s pénzügyi szerveinknek feltétlenül arra kell törekedniük, hogy a csere költségvetésének egyensúlyát éveken át biztosítsák. Ez nemcsak akadémiai és könyvtári, hanem egyben kulturpolitikai és diplomáciai érdek is.

A másik objektív nehézség az akadémiai kapcsolatok és összefüggések bonyolultságában rejlik. Különféle akadémiai szerveink igen sokat várnak, sőt követelnek a cserétől - itt túlzásba is esnek, nem veszik figyelembe, hogy előfizetés is van a világon s a csere költségvetése nem mesebeli "terülgasztalkám" - , ugyanakkor konkrét támogatást keveset vagy nagy késésekkel nyújtanak. Ez elsősorban szakosztályainkra és Actaszervezőségeinkre vonatkozik. Így például az ajándékpéldányok kiküldésének helyes szabályozására már hónapok óta felkértük őket - egy kivételtől eltekintve a mai napig is eredménytelenül. Ugyanakkor örömmel szögezhetjük le, hogy az akadémiai intézetekkel fokozódott az együttműködés; ezt remélhetőleg fel lehet használni a cseretevékenység szakmai alátámasztására, tartalmi javítására. Annál is inkább fontos mindezt

hangsúlyozni, mert cserecsoportunk tevékenységét nemcsak könyvtári, de egyre nagyobb mértékben összakadémiai érdekek tekintik, sőt az Akadémián tulmenő igényeket is kezdi számbavenni és kielégíteni. Ki kell emelni, hogy könyvtárunk régebben itt-ott tapasztalható lokálpatrióta magatartása és politikája teljesen megszűnt, szándékaiban és célkitűzéseiben tárcaviszonylatban tervez és gondolkodik, erőteljesen bekapcsolódik a magyar tudományos könyvtárügy egyetemes érdekeinek szolgálatába. Viszont ügyelni kell arra is, hogy a tág látóhatár szemlélete a helyi és konkrét igények megoldását ne veszélyeztesse. Általában az arányosság törvényének érvényesülésére gondolnunk kell, mindenekelőtt a csere igen összetett, sokrétű munkájában. Erősen kifejlődő könyvcserénkre is ez vonatkozik: helyes, hogy van, de ne menjen az Acta-csere rovására s olyan könyveket kérjen a külföldi partnerektől, melyek számunkra gyűjtőkörileg és tartalmilag fontosak.

A csoport sokrétű feladatainak megoldásánál a problémák tudatosítása és elvi tisztázása mellett igen fontos az egyes feladatok megoldásának sorrendje, hiszen a félév végére megfelelő egyensúlyba jutott és mindinkább összedolgozó kollektíva egyszerre nem lehet képes az egész fronton helytállni. Minden remény megvan rá, hogy a problémákat egyre jobban látó, erős elemzőkészséggel rendelkező csoportvezető a könyvtár igazgatójának irányítása mellett helyesen dönt a sorrend megválasztásában is.

Néhány jellemző adat a cserecsoport első félévi munkájáról: mintegy 500 cserekapcsolat revíziója következett be; most történt meg a szovjet kapcsolatok egy részének felélesztése, realizálása és elmélyítése. A félév folyamán kiküldtünk 8.823 egység (3.442 kötet) periódikát, továbbá 1.074 kötet egyes művet. Csereképpen beérkezett 1.540 féle periódikus kiadvány. A csere kurrens fölös példányaiból hálózatunk számára 2.124 periódikát juttattunk. Folyóírat szolgálatunk a nemzeti tulajdonba vett periódikaanyagból könyvtárunk magyar folyóíratállományát 282 kötettel, akadémiai intézeteinkét pedig 453 kötettel egészítette ki.

A csere helyzetének elemzése már rávilágított a csoport tennivalóira. E feladatok úgy foglalhatók össze, hogy célja a cserén tulmenően a magyar tudomány eredményeinek, elsősorban az Akadémia Actáinak megfelelő hatásfoku és terjedelmű külföldi megismertetése korszerű könyvtári eszközökkel, az adminisztráció állandó egyszerűsítésével. Gondoskodnia kell továbbá a folyóíratok minél jobb, teljesebb és gyorsabb begyűjtéséről, a reklamálások teljesítésének ellenőrzéséről, az alapnyilvántartások elkészítéséről, a kiadótól átvett és átveendő tartalékanyag megfelelő raktározásáról és gondozásáról.

A csoportnak reflektorfényben világított feladatja az a személyi létszám, további megerősödése lehetővé teszi a már elért eredmények megszilárdítását és a jövő feladatainak megoldását.

A Feldolgozó Osztály munkáját fokozódó egyenletesség jellemezte. Az év eleji nehézségek megszűnte után egyre jobban érvényesült az osztály dolgozóinak begyakorlottsága és így végre hosszú idő után először jutott bővebben idő a katalógusokkal való rendszeres foglalkozásra. A futószalagterv teljesítése mellett, amely 8.283 mű teljes feldolgozását jelentette, az előirányzottnál jóval erősebb mértékben folyt a szakkatalógus revíziója és tárgyszómutatójának készítése; a sorozati katalógus közreadói utalókkal való ellátása. Az említett területeken jelentékeny minőségi fejlődés mutatkozott, máshol viszont még hiányosságok voltak. Nem jutott elég idő a hivatali betürendes katalógus revíziójára, holott ennek erősebb ütemű végzését a katalógus mostani állapota nagymértékben szükségessé tenné. A tervezett javítások megtörténtek, de nem bizonyultak elegendőnek, a jövőben nagyobb számban kell végezni őket. A revízió és javítások fokozása mellett - amely már a jövő félévben meg is történik - lényeges a beosztók katalógizálásban és katalógusszerkesztésben való jártasságának emelése. Az említett tényezők együtt fogják biztosítani a mai hibák és hiányosságok kiküszöbölését. Gyengeség mutatkozott még az ormigrevízióban, a cédulák fejlődése és irányítása, továbbá külalakja terén. Az előfordult hibák alapján nyilvánvaló lett, hogy a végző revízióknak és irányításnak egy szakképzett dolgozó kezében kell összpontosulnia, aki az egész munka-folyamat ismeretében az utolsó alkalommal még kiküszöbölheti az esetleges hibákat. Az erre alkalmas munkatér a 2. félévben megkapja az osztály, a minőségi munkája fokozásának tehát minden feltétele meg lesz teremtvé.

Technikai dolog, de ide kapcsolódik a cédulák olvashatóságának kérdése. A nem elég világos katalóguslapok problémája különösen a Keleti Gyűjtemény katalógusaiban jelentkezik. Helyes lenne a kérdés megvizsgálása és a helyzet lehetőség szerinti javítása.

A már begyakorlott erőkkel dolgozó osztályban a régebben megállapított normák egy része most lazának bizonyult. Az osztály igen helyesen felismerte azt, hogy ezek nem lehetnek a további tervezés alapjai. A tervben tehát már a munka olvégzésére a gyakorlatban szükséges időt vették be, anélkül azonban, hogy a tapasztalat alapján az új normákat kiszámították volna. Ezt szükséges lenne még pótlólag megtenni.

Munkájukról beszélve meg kell még említeni azt a segítséget is, melyet az Eötvös-könyvtárnak adnak. Ez egyrészt az ottani feldolgozó munka minőségét emeli, másrészt lehetővé teszi az Eötvös-könyvtár új anyagának közlését beszerzési jegyzékeinkben.

Az olvasótermi csoport tagjainak fokozott igényeket kellett abban a fél-
évben kielégíteni. 3.687 olvasó és 3.756 kölcsönző 24.624, illetve 5.509
kötetet kért ki használatra. Ez az előző félévi olvasóforgalomhoz viszo-
nyítva 11,2 százalékos emelkedést jelent.

A Párt végrehajtóbizottsága és a Könyvtári Tanács is egyetértett abban,
hogy feladatunk kizárólag a tudományos kutatás támogatása és sem közmü-
velődési, sem egyetemi könyvtári funkciókat nem tölthetünk be. Aktuális
és érdekes most annak megvizsgálása, hogy ez az elv a valóságban hogyan
jelentkezik.

Kiderül az, hogy a könyvtár használóinak 50,7 százaléka kerül ki a tudo-
mányos dolgozók köréből, 49,3 százalék pedig egyéb foglalkozású. Az utób-
bi csoportban szerepel az egyetemi hallgatók elég jelentékeny 19,7-es szá-
zalékaránya, amely ha csak az olvasótermi használatot vesszük figyelem-
be, 26,1 százalékra emelkedik. Ez a magas szám felhívja a figyelmet arra,
hogy az egyetemisták igénybe veszik, tanulási célokra az Akadémia Könyv-
tárát. Ennek a helytelen gyakorlatnak az oka természetesen az, hogy az
egyetemi hallgatók olvasásának ügye budapesti viszonylatban megoldatlan
probléma. Ezen segíteni nem a mi feladatunk, sőt célkitűzéseink érdeké-
ben fontos, hogy közülük csak azokat fogadjuk olvasótermünkbe, akik szak-
dolgozatuk írásakor vagy esetleges egyéb feladataik végzésekor már tudo-
mányos kutatómunkát végeznek.

A kölcsönzések százalékos megoszlásából, a tudományos dolgozók 33,4 szá-
zalékos aránya mellett, 61,8 százalékkal ugrik ki az Akadémia hivatali
dolgozóinak kölcsönzése. Ez a szám, amely nagy többségében a közművelő-
dési igények kielégítését jelenti, rámutat szépirodalmi állományunk ~~von-~~
gálódásának okára és bizonyítja olvasószolgálati dolgozóink nem kívána-
tos, céljainkkal és feladatainkkal ellentétes megterhelését. Az e téren
fennálló helyzet tarthatatlanságát ma már minden illetékes tényező be-
látja. A kérdés végleges megoldása már a közeljövőben várható.

Természetesen, hogy a könyvtár használóinak említett arányu megoszlása a
kívánalmaknak még nem felel meg. És világos az is, hogy ezen a téren ed-
dig hibákat követtünk el, nem voltunk elég céltudatosak és határozottak
olvasóink körének kialakításában.

Néhány más kérdésre is szeretném felhívni a figyelmet.

Az olvasóterem használatát elemezve érdekes képet kapunk az olvasott a-
nyag könyvtári kategóriáit illetően: Ezek szerint 25 százalékos a kézi-
könyvtári, 37 százalékos a raktári könyv és 38 százalékos a kurrens és
raktári folyóiratállomány igénybevétele. A periodikák arányilag magas hasz-
nálati száma meggyőzően igazolja folyóiratanyagunk fontosságát és hasz-
nosságát és egyúttal előírja a teljes rendezés feltétlen szükségességét
is.

A tartalmi megoszlást figyelembe véve az olvasóteremben a társadalomtudományi anyag igénybevétele 73,1 százalék, a természettudományi és alkalmazott tudományi anyag 26,9 százalékos használatával szemben.

Még nagyobb különbséget találunk a kölcsönzött művek szakszerinti tagozódását elemezve, ezeknek u. i. 52,7 százaléka esik társadalomtudományi, 40 százaléka szépirodalmi és csak 7,3 százaléka természettudományi területre.

A számokból megállapítható, hogy az utóbbi évek erőteljesebb természettudományi beszerzése még alig mutatkozik meg az olvasóforgalomban. Itt a további céltudatos, magas színvonalú, a fundamentális kutatás és tervfeladatok szempontjait egyaránt megfelelő szerzeményezés, a helyes könyv- és könyvtárpropaganda, továbbá a jobban kiépítendő figyelőszolgálat hozhat kedvező változást.

Csak utalok itt még a szépirodalmi kölcsönzések magas arányszámával kapcsolatban az előbb említett közművelődési kölcsönzés problémájára.

Az olvasóforgalmi adatok elemzésére - mely természetesen részletesebb és mélyebb is lehetett volna - a csoport statisztikai kimutatásai adtak lehetőséget. Ez a kitűnő, pontos, minden szempontot felölelő adatszolgáltatás még külső szakemberek érdeklődését is felkeltette és nagy elismerést váltott ki. De fel kell hívni a figyelmet arra, hogy a statisztika-készítés nem csupán adatközlést jelent, hanem értelmet ezeknek értékelésével nyer. Sajnos, erre nem fordítanak kellő gondot a csoport dolgozói, amit az is bizonyít, hogy jelentéseik nem terjednek túl a számszerűségeken.

Igen hasznos volna tehát a jövőben a tartalmi elemzésre több figyelmet fordítani. Így a vezetés erőteljes támogatást kapna az olvasószolgálatból.

A csoport munkáját egyéb területen nem akarom feleslegesen részletezni, lényegesebb és újabb problémákat ugysem találunk. Csak azt említem meg, hogy munkájukat a szokott lelkiismeretességgel, az olvasók minél jobb ellátása érdekében végezték a múlt félv év folyamán is. Kiállításaik a már ismert, megfelelő színvonalat képviselték.

A Folyóiratcsoport munkaterve a félv év folyamán erős változáson esett át. Világossá vált, hogy mindennél fontosabb a folyóiratok rendezésével, beszámozásával, a duplumok és a rendezetlen anyag felszámolásával járó munkák elvégzése, és ezekre időt még a feldolgozás rovására is biztosítani

kell. Ezt az eltolódást azután csak fokozta az a körülmény, hogy a csoport a Csere megerősítésének lehetővé tételére márciusban egy teljes munkaerejéről lemondott. A tulterhelt raktári részleg nem tudott mindig feldolgozandó anyagot előkészíteni és így az említett okok miatt a félév folyamán csak 600 periodika feldolgozására kerülhetett sor.

Jó eredményt ért el ezzel szemben a csoport a rendezés területén. Beszámozott először minden 1954 előtti folyóiratot, majd az 54-eseket, összeszedte a szanaszét heverő anyagot és rendben fel is állította. Ezzel minden szám a helyére került, igen sok csonka évfolyam egészült ki és megszűnt az, hogy egy folyóiratot több bizonytalan helyen is kelljen keresni. A periodikaanyag felállítása után a rendezés eredményeként ugrásszerűen fog emelkedni a folyóiratok megtalálhatósága.

Bár a második negyedév megfeszített munkájával sikerült az alapvető rendet létrehozni, még fontos feladatok elvégzése lenne nagyon sürgős. Ennek a lehetősége a júliusban esedékes újabb létszámcsökkenés miatt sajnos a legkevésbé sincsen biztosítva. A Feldolgozó Osztály már említett végső revizori hellyel való megerősítése érdekében u. i. vállalnia kellett a csoportnak azt az áldozatot, hogy ismét lemond egy dolgozója fél munkaidejéről. Ezzel most már tervének - természetesen távlati tervének is alapvető megváltoztatása vált szükségessé.

A Raktárcsoport munkáját az igen jól ismert nehézségek között végezte. A teljesen megtelt raktárakban minden méter helyért küzdelmet kellett folytatni, átrakodásokkal, faladákából készített polcok beiktatásával lehetett csak a feldolgozott könyvek és periodikák felállítását valamennyire biztosítani. A félév utolsó heteiben azonban minden lehetőség kimerült, először a periodikák kerültek a földre, majd a könyvek is. A katasztrofálisnak mutakozó helyzet szerencsére, csak átmeneti jellegű, mert egyrészt az elmúlt napok munkái, másrészt bizonyos terjeszkedési lehetőség következtében már a közeljövőben könnyebbé válik a feldolgozott anyag elhelyezése és megkezdődik a raktári helyzet reménytelenségének felszámolása. Már is sikerült a periodika raktár teljes felszabadítása, a feldolgozott anyag felrakása folyamatban van. Az Akadémiai Kiadó anyagának elszállítása után, közvetlenül az alsó raktárunkhoz csatlakozó helyiségekben folytatódhat a numerus currens felállítása is. Ide a szükséges polcmennyiséget is biztosítani lehet. A II. emeleti új raktárba még április-május folyamán felkerült - bár egyelőre a földre - a Roosevelt-téri raktár anyagának nagy része, itt pedig az Akadémiának átadott Vörösmarty-szoba keleti anyaga nyert elhelyezést. Ide került néhány napja a Keleti könyvtár belső szobájában felállított numerus currens a-

anyag és ezzel végre felszabadult a Keleti gyűjtemény belső helyisége is. A Roosevelt-téri nagy raktári rendezési munkák jelentős férőhely nyerését eredményezték, lehetővé vált az igen elhanyagolt állapotban lévő, piszkos raktár takarítása is.

Összefoglalva a helyzetet, azt mondhatjuk, hogy bár a végső megoldást csak a II. emeleti raktár teljes használatbavétele fogja jelenteni, de már megnyílt a kibontakozás útja és az anyag elhelyezése addig is biztosítva van.

A csoport tagjai kitűnő vezetőjükkel az élen lelkes munkával álltak helyt a nehéz körülmények között, jó kedvvel végezték a szükséges rakodási és rendezési munkákat. Különösen Hajagos elvtárs kiemelkedő munkateljesítményét kell itt megemlíteni, fáradhatatlan jó munkájával igen nagy része van a raktár fejlődésének biztosításában.

A csoport tagjai mindent megtesznek a könyvek megtalálhatósága érdekében. Ennek eredményeként az utóbbi hónapokban csökkent a meg nem található könyvek száma. Ebben Szabó elvtárs egyre javuló munkájának is része van. A csoportnak természetesen mindent meg kell tenni, hogy ezen a téren a jövőben még javuljon a helyzet.

A Szerzeményezési Osztály problémáinál is szó volt a rekatalogizálandó anyag helyes kiválogatásáról, itt ismét fel kell erre hívni a figyelmet, azzal a megjegyzéssel, hogy a raktári szempontok figyelembevételével is lehetőleg értékes anyagot adjanak át feldolgozásra.

A Tájékoztató- és bibliográfiai Osztály tervszerű munkáját nemcsak a 227 betegség miatt kiesett munkanap tette lehetetlenné, hanem még a racionalizálások miatt szenvedett személyzeti csökkentés is. Ezeknek következtében egyes tervmunkákat le kellett állítani és minden erőt a legfontosabb területekre: a tájékoztatások ellátására és a bibliográfiai-dokumentációs kiadványok összeállítására kellett fordítani.

A tájékoztatószolgálat keretében 12 nagyobb és számos kisebb felvilágosítást adott az osztály az elnökség, akadémikusok, tudományos kutatók, külföldi tudósok és mások részére a legkülönbözőbb témákról. Ezek közül jelentősebbek pld. a Than Károlyra, Erkel Ferencre, a magyar könyvtárügy 10 éves fejlődésére vonatkozó bibliográfiai összeállítások.

Emellett szerény kezdő lépéseket tett a figyelőszolgálat terén is, melyet az elnök és elnökség, néhány szaktitkár és intézet számára folyta-

tott.

Fejlesztette a tájékoztató katalógusát 11.630 új tárgyszó készítésével. A feldolgozott anyag helyes szempontok szerint szűkült, korlátozódott egyrészt a profil, másrészt a feldolgozott folyóiratok köre is. Az elsősorban ~~tudománytörténeti és a tudományos~~ intézetek működésére vonatkozó anyagot csak tudományos, vagy színhivonalas ismeretterjesztő folyóiratokból állítják össze.

A bibliográfiai munka területén elért legjelentősebb eredmények a következők:

Az új beszerzések jegyzékének 5 száma mellett megjelent a Tájékoztató a külföldi tudományos akadémiák működéséről c. dokumentációs kiadvány második száma és a közeljövőben jelenik meg a harmadik is. Elkészült a MTA működése 1954-ben című bibliográfia. Anyaggyűjtés folyt az Akadémiai Kiadó által a felszabadulás óta kiadott könyvek ~~recenzió~~ bibliográfiája, az Atomenergia békés célokra való felhasználása és a Micsurinra vonatkozó magyar nyelvű irodalom c. bibliográfiák számára.

Mivel az osztály munkaterülete és működési iránya már a múlt évben kialakult, ez a félév ilyen jellegű problémákat már nem vetett fel. Talán csak egy tekintetben van még némi bizonytalanság: a tájékoztató katalógus végleges profilja és használatának biztosítása tekintetében.

Az említett megállapodottság sok tekintetben további fejlődést eredményezett. Kialakultabb munkamenetet, megfelelő nyilvántartásokat találunk a helybelileg is kényelmesebb és rendezettebb körülmények között dolgozó osztályon.

Nem következett be ezzel szemben a kívánt fejlődés a bibliográfiai munkánál szükséges egységes munkamódszerek terén. Itt az anyaggyűjtés még több esetben egyéni formák között történt és az ebből adódó eltérések a szerkesztésnél sok felesleges nehézséget, ismételt munkát - tehát lényeges idővesztést eredményeztek.

Az elvek tisztázása, a feldolgozandó anyag meghatározása sem történt meg mindig időben, ennek következtében ismét olyan nehézségek jelentkeztek menetközben, melyek előzetes megbeszéléssel kiküszöbölhetőek lettek volna.

Ezeket a hibákat - egyrészt mert a minőségi munka rovására mennek, másrészt, mert időpazarlást jelentenek, sürgősen meg kell szüntetni. Minden kiadványhoz előzetes, jól meggondolt írásbeli tervet kell készíteni, mely meghatározza a bibliográfia célját, a feldolgozandó anyagot, tisztázza a munkamenetet és előírja az anyaggyűjtés formai követelményeit is.

Fontos az osztály könyvtári és módszertani szakismereteinek fejlesztése

is. E területen jelentős hiányok vannak; ez annál inkább leszögezendő, mert az elmúlt két év folyamán az osztály - bár tudatosította tennivalóit - alig tett valamit e hiányosságok megszüntetésére.

Az osztály munkájával kapcsolatban felmerül még az időbeosztás kérdése is. Ismételten hangsúlyozni kell azt, hogy az adott körülmények közt tervszerűségről nem lehetett szó, mégis helytelen az a megoldás, hogy egy-egy kiadvány rohammunkával készült el, az osztály minden tagjának részvételével és az egyéb feladatok félretételével. Ez a módszer a legjobb akarat mellett sem vezethet teljes sikerre, mert éppen az itt elsőrendűen szükséges rendszerességet teszi lehetetlenné.

A jövőben kerülni kell tehát az osztály tulságos megterhelését, minden kiadványra biztosítani kell a megfelelő időt, és lehetőséget kell hagyni a módszerek elméleti tanulmányozására is. Csökkenteni kell a mennyiséget a minőség javára. Emellett lehetőleg vissza kell térni ahhoz a szervezeti formához, amely tavaly már kialakulóban volt. Ennek keretében minden kiadványnak egy felelős gondozója lenne, aki - ha kap is segítséget az anyaggyűjtésnél - kezdettől fogva kézben tartja a munkákat.

Mindez nem jelenti azt, hogy az osztály kiadványai rosszak lennének. Ellenkezőleg: vannak közöttük kifogástalanok is, mint pld. az MTA 1954-es működésére vonatkozó bibliográfia, melyet nyugodtan lehetne már nyomtatásban is kiadni. Végző formájában a többi is megfelelő, hiszen az osztály tagjai - akik a támogató jellegű észrevételeket és kritikát példamutatóan fogadják - a feltárt hibák kijavítása érdekében sokat dolgoznak. De tudatában kell lenni annak, hogy a Tudományos Akadémia Bibliográfiai Osztályával szemben fokozottak a követelmények: jó könyvtárosi szakismeretekkel, a tudományos munka módszerével készült kiadványaiknak az akadémiai színvonalat kell képviselni.

A Különgyűjtemények Osztályába négy egymástól független csoport tartozik. Egy osztály keretébe való összevonásuk - munkájuknak az elnevezésben is jelzett tartalmi kapcsolata mellett - a könyvtár áttekinthetőbb és jobban összefogható szervezeti felépítése érdekében szükséges. Természetes u. i., hogy egy intézet tulságosan apró részekre való tagoltsága a vezetés hatásfokának csökkenését eredményezi és az egységes célkitűzések megvalósításának akadályává válik. Nem elég azonban a szervezet formai létrehozása, a működés sikerét csak a tényleges egység biztosítja. Ennek megvalósítása terén az osztályt vezető Berlász elvtárs nem végzett elég aktív munkát. Keveset foglalkozott a vezetés alá tartozó csoportok elvi problémáival, napi munkájával, a teljesítme-

nyek ellenőrzésével, így ezek kassá magukra maradtak, gazdátlanokká váltak. Ebből a helyzetből olyan nehézségek és hibák adódtak, melyek világossá tették a vezetés megerősítésének szükségességét. Berlász elvtárs helyes kezdeményező lépéseket tett ennek érdekében, kívánatos volna, hogy ezt még továbbiak is kövessék. Az osztály minden csoportjával, de különösen az eléggé elszigetelten álló Keleti Könyvtárral kellene a jövőben szorosabb kapcsolatot teremtenie.

A Kézirattár január végén saját helyiségeiben foghatott hozzá feladatainak ellátásához. A csoport munkája az egész félév folyamán zavartalanul folyt és a terv minden irányu teljesítését eredményezte. A feldolgozó munkában a máshol megtakarított idő helyes felhasználásával túlteljesítés is mutatkozott. A csoport 2800 kézirat katalogizálását végezte el, kb. 40.000 egységet rendezett és folytatta az Akadémiai Irattár anyagának mutatózását. A beszerzési, restaurálási és mikro munkák mellett ellátták az olvasószolgálatot is, ennek keretében 803 kutató számára 5.426 egységet adtak ki.

A Kézirattár feldolgozó munkája a korszerű követelményeknek megfelelően, a kutatás teljes igényeinek kielégítésére tudományos színvonalon történik. Nem szabad tehát megengedni, hogy a jó minőségi munkát bármi is veszélyeztesse. Ezért kell szóvátenni azt, hogy a kézirattári feldolgozó munkából hiányzik a revízió-állomása. Erre pedig egyrészt a teljes egységesítés, másrészt az előforduló kisebb hibák, elírások kiküszöbölése miatt is feltétlenül szükség van. A jó minőség fokozására be kell tehát a feldolgozó-folyamatba ezt az új mozzanatot iktatni - még akkor is ha az természetszerűen más területen időcsökkenést eredményez.

A Régi Könyvek Gyűjteményében - a szerény személyzeti ellátottság ellenére is - egyre nagyobb és szebb keretek között ontakozik ki a munka.

Az ősnymtatványok felállítása az alapelvek tisztázása után megtörtént és nyomában megindult a feldolgozó munka is. 221 ősnymtatvány végleges beszámozása és katalogizálása mellett párhuzamosan folyt az inventáriummok és egyéb nyilvántartások készítése is.

A Régi Magyar Könyvtár anyagának katalógusa teljessé vált ebben a félévben. A leltári revízió kapcsán elkészült a hiányok nyilvántartása.

A régi könyvanyag gondozásával kapcsolatban fontos a Vörösmarty könyvtár beszámozása és leltározása, jelentős írók editio princepsének a védett muzeális anyagba való áttétele. A vetustissima anyaggal való foglalkozásra alig jutott idő.

A feldolgozó munka eredményeként kialakulóban van a Régi Könyvek Gyűjteményének katalógusa, mely egyesíti a gyűjtemény különböző részeinek anyagát. Megkezdődött a possessor-katalógus anyagának gyűjtése és tisztázódott, hogy még milyen szempontból van szükség a könyvek nyilvántartására.

Az említett szűk személyzeti keret mellett a munkák jobb ütemben való végzését Csapodi elvtárs sokirányú elfoglaltsága is gátolta. Időt vesz el a nemzeti tulajdonba vett régi könyvek igénylése, a könyvtártudományi bibliográfiai munkaközösség irányítása, de elsősorban a könyvtárvezetés támogatására végzett munkája. Csapodi elvtárs kitűnő szakértelmét, jó elképzeléseit nem lehet az alapvető feladatok megoldásánál nélkülözni, munkaidejének egy részét ezért ezekre kell fordítani. Helyes lenne viszont őt munkájában lehetőség szerint legalább alkalmi segítségük beállításával támogatni. Nem szabad megfélekedni arról, hogy magasszintű munkája nyomán olyan gyűjtemény alakul ki, amely egyre inkább könyvtárunk büszkeségévé válik.

A mikrofilmszolgálat a félév folyamán egyre kedvezőbb feltételek között végezhetette munkáját. Megérkezett korszerű gépi felszerelése, amely a teljesítmény erős fokozását tette lehetővé, majd megfelelőbb helyiségekhez, külön olvasószobához is jutott.

Ilyen körülmények között tett eleget sokirányú kötelezettségének. Kielégítette a belföldi és külföldi megrendeléseket 509 mikrofilm elkészítésével. Gyarapította állományunkat részben saját anyagunk, részben kölcsönként művek fényképezésével. Rengetegszer szerzett be külföldről is mikrofilmeket a Magyarországon hiányzó kutatási anyag kiegészítésére. Feldolgozott 213 művet.

Bármilyen fejlődés is mutatkozott az új felszerelés és a megfelelőbb elhelyezés következtében, a mikrofilmszolgálat nehézségei még koránt sem tekinthetők megoldottaknak. A gépek kihasználása a személyzeti elégtelenség és a még mindig fennálló helyiséghiány miatt nem teljes.

Nem megnyugtató a filmek elhelyezésének mai módja sem, szükség lenne egy speciális filmraktár berendezésére.

A mennyiségi lehetőségek - mint látjuk nincsenek kihasználva, de annál inkább a minőségek. Tőkés elvtárs példamutató felkészültséggel, a szakirodalom állandó tanulmányozásával végzi munkáját. Nemcsak kötelességből dolgozik, hanem kedvvel, szeretettel és gondossággal igyekszik a rábízott területen minél jobb eredményeket elérni. Minden munkája kifogástalan, jelentései, tervezetei példamutatóak. - Magyar elvtárs szintén kitűnő minőségi munkával támogatja a mikrofilmszolgálat eredményes működését.

A Keleti Könyvtár életében a Bibliográfiai Osztály elköltözése örömdetes változást okozott, a felszabadult olvasótermet ismét a kutatók rendelkezésére lehetett bocsátani. A raktári helyzet is kedvezően alakult; a nagy raktár felső emeletén nemcsak a Vörösmarty szoba anyaga, hanem a numerus currensben felállított könyvek is elhelyezést nyertek.

A csoport a megszokott keretek között dolgozott. A szerzeményezés munkájának ellátása mellett, katalogizáltak 1.329 művet és végezték az ezzel kapcsolatos egyéb munkákat. Gergely Rezső elvtárs folytatta a Kaufmann anyag rendezését és a 422. számú Haggadah-kódex kiadásra való előkészítését. Munkáját - melynek eredménye az Akadémiai Könyvtár felszabadulás utáni első jelentős tudományos kiadványa lesz, nagy szaktudással és szeretettel végezte. - Az olvasószolgálat keretében 497 kutatót 1920 kötetrel szolgáltak ki.

A Keleti Könyvtár munkáját igen nehéz értékelni. Speciális területen működik és talán ennek következtében kissé elszigetelten áll a könyvtárban, a leglazábban tartozik annak szerves egészébe. Ezt az elzárkózottságot feltétlenül meg kell szüntetni. A csoport dolgozóinak is közeledni kell a könyvtár felé, de az osztályvezetőnek és a könyvtár vezetőjének is erőteljesebben kell őket problémáik megoldásában támogatni és a közös munkába bevonni.

A Keleti Gyűjtemény gyakran fogad érdeklődőket, vendégeket. Fontos volna ezért, ha most már fokozott gondot fordítana a helyiségeinek rendbentartására.

Az Eötvös-könyvtár munkájának középpontjába természetesen az olvasószolgálat színvonalas ellátása állott. A múlt félévben 14.130 olvasó fordult meg a könyvtárban, ezeknek 32.403 kötetet adtak ki. Az olvasóknak 15,8 százalékát tették ki a tudományos beosztásban dolgozók.

Az állomány 2.304 kötetrel gyarapodott, ennek jelentős részét a nemzeti tulajdonba vett könyvekből igényelt 1.694 kötet képezte. A beszerzett művek feldolgozása folyamatosan történt.

A félév legvégén indult meg az állományrevízióval kapcsolatos munka, ez igazi arányaiban csak júliusban bontakozik ki.

Az Eötvös-könyvtár munkáját teljes kialakultság jellemezte. A szokott területeken és a módszerekkel dolgozott. Begyakorlott munkaerői így jó minőségű munkát végeztek, különösen az olvasók ellátásával kapcsolatban. A szerzeményezési és feldolgozó munka nagy része az olvasószolgálattal párhuzamosan - tehát állandó megszakításokkal folyt. A minőségi munkában ennek ellenére sincs hiány.

Erőltetett lenne tehát ilyen körülmények között hibákat és problémákat keresni. A figyelmet csak arra szeretném felhívni, hogy nem szabadna megelégedni az eddig szükségesnek mutatkozott munkák elvégzésével. Az, hogy ezeknek ellátása ma már ilyen simán és ilyen minőségben történik, lehetővé tenné további feladatok beállítását. Nem nagyarányú munkákról lenne itt természetesen szó, hanem kisebb, a további fejlődést biztosító és az egyhelyben állást megszüntető korszerűsítések bevezetéséről.

Munkatervünk hangsúlyozta, hogy az Akadémiai Könyvtár tudományos jellegét nem csak az bizonyítja, hogy a kutatás igényeinek kielégítésével szolgálja a magyar tudomány céljait, hanem az is, hogy saját tudományos munkásságával az önálló tudományos intézet funkcióit is betölti.

Ennek lehetővé tétele érdekében a múlt félévi tervbe jelentősebb időt kellett könyvtártudományi és bibliográfiai munkára beállítani.

A gyakorlatban sajnos nem sikerült a megfelelő időt mindig biztosítani, de a félév második felében a munka általában már tervszerűen folyt. Jelentősebb eredményekről - hosszú lejáratu munkáról lévén szó - még nem számolhatunk be. Az azonban máris megállapítható, hogy a megindulás helyes úton történt.

Áttekintésünk után röviden arról is szólni kell, hogy az elmúlt fél év folyamán mit tettünk könyvtárunk megismertetése, a szó jó értelmében vett propagandája érdekében.

Először a könyvtárpropagandáról kell egyetlen elvi jellegű megállapítást tenni. Minden könyvtár jóhírét, megbecsülését az általa nyújtott szolgáltatások értéke, színvonala, a társadalom hasznára végzett munkája alapozza meg. Világos, ha az Akadémiai Könyvtár a magyar tudományos kutatás magasszínvonalu könyvtári bázisa lesz, ennél jobb hírverés számára nem képzelhető el.

De kutatóinkkal, tudományos intézményeinkkel, általában közvéleményünkkel - mindenekelőtt az akadémiai nyilvánossággal meg kell ismertetnünk könyvtárunk értékeit, munkáját, szolgáltatásait. Ez a propagandának helyes, valóságos és tényleges teljesítményeken alapuló formája.

Ezt a nem hivalkodó, valódi szolgáltatásokat megismertető propagandát addig nem kezdhettük meg, amíg munkaszervezetünket meg nem szilárdítottuk, munkacsoportjaink feladatait nem állapítottuk meg határozottan s bizonyos eredményeket nem értünk el újabb fejlődésünk elmúlt szakaszában.

Miután mindez megtörtént, egyelőre szerény mértékben, de megindult a könyvtár munkájának, problémáinak, feladatainak, szolgáltatásainak megismertetése a szűkebb és tágabb közvéleménnyel. Az Akadémiai Értesítőben közzétettük a Könyvtár múlt évi munkájáról szóló jelentés lényeges részeit; a párt Végrehajtóbizottságával és az akadémiai Könyvtári Tanáccsal megismertettük intézetünk legfontosabb, szinte életbevágó kérdéseit; a rádióban riport hangzott el mikrolaboratóriumunk működéséről és eredményeiről; a sajtóban a Magyar Távirati Iroda jelentéseiben hirt adtunk cserénk, mikroszolgálatunk és kéziratárunk munkájának fontos mozzanatairól.

Mindez még nem sok - de vegyük figyelembe, hogy a helyesen értelmezett propaganda a lehetőségekkel mindig lépést kell hogy tartson, nem előzheti meg egyetlen ütemmel sem a könyvtár belső kibohtakozásának ritmusát.

Bizalmas!

A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának
helyzete 1955-ben.

Az Akadémiai Könyvtár a MTA újjászervezése óta - tehát lényegében 6 év alatt - nagyarányu fejlődésen ment át. Annál inkább szükség volt erre, mert intézetünk konzervatív mozdulatlanságánál fogva minden magyar tudományos könyvtárnál jobban megsínylette a feudál-kapitalista korszak kultur- és tudománypolitikájának hátrányait s még a felszabadulás éve sem hozta meg számára azt a fejlődési lehetőséget, melyet nagykönyvtáraink 1945 óta fokozatosan megragadhattak.

1949 óta az Akadémiai Könyvtár célkitűzései fokozódó mértékben kezdtek összhangba kerülni a MTA tudománypolitikai és tudományszervező munkájával s könyvtárunk - az elkövetett hibák és az adott hiányosságok ellenére is - egyrészt a MTA-n belül, másrészt országos viszonylatban mindinkább jelentékeny szerephez jutott. A könyvtárat használó olvasók és kutatók száma megsokszorozódott, a rendelkezésünkre bocsátott költségvetési eszközök segítségével igen jelentékeny mértékű könyv- és periódika beszerzés indult meg, az Acta-csere kiszélesedett és az egész világra kiterjedt, a kulturális egyezményeken nyugvó tudományos kiadványcserét könyvtárunk vette át; az intézet keretein belül külön olvasóteremmel ellátott keleti gyűjtemény szerveztetett meg, ritkaságainkhoz méltó kéziratár készült el kényelmes kutatóhelyekkel, újjáépült az olvasóterem és a folyóiratolvasó, korszerű mikrolaboratóriumot rendeztünk be, a mikrokönyvtárat több olvasógép segítségével használhatóvá tettük s az Eötvös-Könyvtár átvételével Délbuda e kitűnő anyaggal rendelkező könyvtárát a tudományos kutatók és az egyetemi hallgatók számára egyaránt hozzáférhetővé tettük. A szocialista könyvtárpolitika és könyvtári szervezés gyakorlatának megfelelően az Akadémiai Könyvtár a külföldi könyv- és folyóiratbeszerzés, továbbá a csere területén hálózati központi könyvtári tevékenységet is vállalt. Új szolgálati ágként tájékoztató-bibliográfiai munka indult meg több állandó kiadvánnyal. Az elnökség jóváhagyásával elkészült az Akadémiai Könyvtár gyűjtőkörének és alapvető funkcióinak korszerű szabályozása. A felsorolt új létesítmények és funkciók természetesen alapvető munkaszervezeti változtatásokat követeltek meg s a könyvtári munka tervezése, a munka tervszerű végzése egyre fokozódó mértékben jellemezte intézetünk munkastílusát. Megszüntette korábbi elszigeteltségünket, bekapcsolódtunk a magyar könyvtárügy országos ügyeinek intézésébe is.

Természetesen az eredmények mellett igen komoly hibák és hiányosságok is jelentkeztek. Ezeket az 1952. évi bizottsági felülvizsgálás elemző módszerrel feltárta s így azokra itt nem kívánok kitérni. Az 1952 végén hivatalba lépett direktóriumi vezetés új alapokra fektette a könyvtári munkát s az intézet dolgozóinak lelkiismeretes és szakszerű közreműködésével jelentékeny eredményeket ért el. A munkánkban fennálló kétségtelen hibák, hiányosságok, nehézségek ellenére is a fejlődés állandó és egyenletes (ld. a felsoroltakra vonatkozóan a könyvtárvezetés 1954. évről szóló összefoglaló jelentését, a jelen irathoz csatolt mellékletet s a szintén mellékletként rendelkezésre bocsátott 1955. I. félévi munkatervet).

Amikor összefoglalom az Akadémiai Könyvtár jelenlegi alapvető kérdéseit, természetesen nem az elért eredményekre, a fejlődés kétségtelen tényeire, általában jól dolgozó kollektívánk szaktudására és becsületes helytállására kívánom a figyelmet összpontosítani, hanem elsősorban problémáinkra, nehézségeinkre, hiányosságainkra, a további fejlődést erősen févező vagy azt egyenesen veszélyeztető tényekre és tényezőkre. Együttal arra is jó lesz ez a szemlélődés, hogy érzékeltesse, milyen területeken kérünk és várunk segítséget az akadémiai párt- és állami-szervektől.

1./ Az igazgatás szemszögéből nézve a könyvtár munkáját, megállapítható, hogy az elmúlt év folyamán néhány vonatkozásban erősödtek kapcsolataink az Akadémiával (a MTA elnökének elvi iránymutatása a csere területén, együttműködés az I. és II. osztály szaktitkáraival, jó és támogató jellegű kapcsolat a személyzeti osztállyal, a külügyi csoporttal, a bér és munkaügyi csoporttal). Más oldalon viszont bizonyos negativumok is jelentkeztek az együttműködésben (gazdasági titkárság, gondnokság) bár az utóbbi hónapok már észrevehető javulást eredményeztek.

A párt alapszervi vezetősége és a pártcsoport állandóan érdeklődött a könyvtári munka iránt. Pártcsoport megbeszéléseken és pártaktíván foglalkoztak szakmai kérdésekkel, és nem egy esetben elősegítették a problémák megoldását. A folyóiratkérdés rendezésének irányvonalát pl. a pártszervezet által összehívott aktiva határozta meg. Más esetekben pedig - mint a Kálmán-utcai raktár rendezési munkálatainál vagy a legutóbbi napok raktárköltöztetéseinél - megfelelő agitációval támogatták a könyvtárvezetést. Általában azonban nem voltak eléggé aktívak szakmai kérdések megtárgyalásánál, nem elég erősek e kérdések magas színvonalu megvitatására.

Lényeges eredményt értek el a jó közösségi szellem kialakítása terén, helyes magatartásuk (egymás segítése, egyes munkaterületek nehézségeinek kölcsönös megértése) a pártonkívüliekre is nagy mértékben hatott. Nevelő munkájuk viszont nem érvényesült minden téren, így éppen az előfordult nehezebb, élére állított helyzetekben.

A könyvtári pártcsoport az elmúlt évben nem tudta felkelteni a párt végrehajtóbizottságának érdeklődését a könyvtár alapvető problémái iránt és így nem kaptuk meg a végrehajtóbizottságtól a várt érdeklődést és segítséget.

A Szakszervezet vezetősége jóvalattal és segítőkészséggel vett részt a könyvtár munkájában. A jószándék azonban nem bontakozott ki elég erőteljesen és a termelés vonalán nem nyilvánult meg konkrét formában. A Szakszervezeti Bizottságnak általában erőteljesebben kellene támogatnia a termelőmunkát.

Igen lényeges volt az elmúlt évben a munka szempontjából a dolgozók egymáshoz való kapcsolata és magatartása. A régebben személyi háboruskodásairól híres intézetben ma általában nyugalomban, jó hangulatban folyik a munka. A közösségi szellem kialakulása napról-napra érezhetőbbé válik, a dolgozók egyre több segítséget nyújtanak egymás munkájához. Azonban a segítőszándéku kritikai szellem, még inkább a helyes önbírálat kialakulása

nem egyenletes. Az intézetvezetésnek, a párt- és szakszervezeti vezetésnek a fejlődést előbbre vivő kritikai és önbírálati szellemet erősítenie kell. A munka objektív szempontjainak hangoztatását, a hiányosságokra való rámutatást nem egy dolgozónk még tulságosan érzékenyen fogja fel.

2./ Néhány igen fontos könyvtári területen fejlődésünk mai fokán - figyelemmel a szocialista könyvtárpolitika alapvető célkitűzéseire - felül kell vizsgálnunk munkánk elvi és tartalmi összetevőit. Így szükségünk van arra, hogy a több mint két éve érvényben lévő gyűjtőköri rendeletre való tekintettel könyv- és folyóiratbeszerzésünk színvonalát, tartalmi vonatkozásait áttekintsük. Nemzetközi cserénk elvi alapjainak, szervezeti problémáinak kifinomításán további lépéseket kell tennünk, létre kell hoznunk a csere akadémiai tartalék-alapját, akadémiai intézeti hálózatunk központi könyv- és folyóiratkatalógusának elkészítésére konkrét tervet kell összeállítanunk s a gyakorlati megoldást az Akadémia állami szervei hatékony támogatásának segítségével el kell indítanunk. Igen nagy értéket képviselő periódikaállományunk teljes hozzáférhetőségét új raktárak berendezésével biztosítanunk kell. Mikrolaboratóriumunk új nagyteljesítményű gépi berendezésére támaszkodva tovább kell fejleszteni az akadémiai kutatások mikrofilm-bázisát. Meg kell jegyeznünk azt is, hogy a tudományos kutatás e könyvtári alapjainak továbbfejlesztését összakadémiai érdeknek tekintjük.

3./ A költségvetési csökkentés igen érzékenyen érinti a könyvtár munkáját elsősorban a külföldi könyvbeszerzés, a csere, a mikrofilm, az állományvédelem (kötötés, restaurálás) és a bibliográfiai-dokumentációs kiadványok közreadása területén. Természetesen igen nagyra értékeljük a takarékoság jelentőségét, de fel kell hívunk a figyelmet a 20-as rovat csökkentésének komoly veszélyeire, amíg nem késő. A könyv- és folyóiratkiadás volumene világszerte állandóan növekedő irányzatot mutat, a tudományos kutatás szélesedése és differenciálódása következtében a munkaeszközként használatos könyv, folyóirat és mikrofilm beszerzésének csökkenése veszélyeket rejt magában: tapasztalat szerint a be nem szerzett tudományos kiadványok pótlása csaknem lehetetlen, a kutatómunka és a termelés többet veszít a megfelelő munkaeszközök hiányában, mint amennyit az e területen elért takarékoság az egész népgazdaság számára jelent.

Az Akadémiai Könyvtár költségvetésének "működési" rovatainál (07-40) a múlt évhez viszonyítva 22,6 százalékos a csökkenés (455.000, illetve 352.000 Ft). Itt a könyvkötést és restaurálást, továbbá a bibliográfiai és dokumentációs kiadványokat kellett a kívánatos mérték alá szorítani. A 20-as rovat 1954-hez viszonyítva 10,3 százalékos csökkenést mutat (1954: 955.000 Ft, 1955: 856.000 Ft). Ezen felül a népi demokráciákkal kötött kulturális egyezmények kiadványcseréjének végrehajtására pénzügyi szerveink a Könyvtár költségvetésében 100.000 Ft-ot biztosítottak - sajnálatos módon a szükséglet 50 százaléka! Ez a kulturpolitikai szempontból is káros takarékoság annál érthetetlenebb, mert államközi szerződések köteleznek bennünket a végrehajtásra.

4./ Az Akadémiai Könyvtár legnagyobb problémája a katasztrofálisnak mondható raktári hely hiány. Már a XIX. században is (!) elavult raktározási

rendszer modernizálására több mint félévszázadon át szinte semmi sem történt s kulturális forradalmunk nyújtotta ilyenirányú lehetőségeit sem értékesítették az akkor intézkedni hivatottak. Jellemző, hogy raktáraink 3/4 részében - megcsufolva minden rendet, súlyosan akadályozva a könyvek hozzáférhetőségét - egymasmögött két-, sőt háromsorosan vannak elhelyezve a könyvek, emeletmagasságu polcokon! Raktáraink teljesen beteltek és a múlt évben a legszükségesebb hely felszabadítását is csak egész raktárrészek átrendezésével, a könyvanyag állandó mozgatásával lehetett elérni. Jellemző, hogy öt dolgozónk 1954 folyamán 1.997 folyóméter könyvet rakott át, hogy kb 80 méter helyet nyerjen. Ma, 1955 első felében már ez a lehetőség sem áll rendelkezésünkre: értékes periódikáink és legújabb könyveink párkányok szélén, vagy a földön vannak helyet. Hangsúlyozni kell, hogy ez az állapot nemcsak raktározási kérdés, de az Akadémiai Könyvtár egész működésének (a tudományos kutatás könyvtári támogatása) s értékei megőrzésének alapvető problémája.

A megoldásnak ma már megvannak teremtve a lehetőségei: 1954 végére építésetileg elkészült a könyvtár 262,5 m² alapterületű, két könyvtári emelet beépítésére alkalmas nagyraktára, mely kb. 167.000 kötet korszerű elhelyezésére ad lehetőséget. Akadémiai állami szerveinknek mindent el kell követniök, hogy 1956 első felében a vasállványok elkészüljenek. Addig is ideiglenes faállványok segítségével kell a legégetőbb bajokon segíteni.

Természetesen a második 5 éves terv során újabb raktárak átépítésével lehet csak a két- és háromsoros elhelyezés - bátran mondhatjuk - tudományos könyvtári viszonylatban világszerte egyedülálló szörnyűségein segíteni.

5./ Nem kevésbé vigasztalan az értékes könyvanyag megőrzésének, az állományvédelemnek a kérdése. Sajnálatos, hogy akadémiai és könyvtári szerveink sem a felszabadulás előtt (ami szinte törvényszerű), de a felszabadulás után sem törődtek ezzel a szintén döntő kérdéssel. Ez már súlyos hiba és mulasztás volt. Részleteiben:

a./ Uj könyvanyagunk - mindenekelőtt magyarnyelvű szépirodalmi anyagunk klasszikus és nem-klasszikus része - a "tönkreolvasás" veszedelmének van kitéve elsősorban annak következtében, hogy akadémiai dolgozóink - szak-szervezeti könyvtár hiányában - az Akadémiai Könyvtár anyagának használatára kényszerültek. Bármennyire tudatában vagyunk is dolgozó tömegeink művelődési és szórakozási igénye fontosságának, az akadémiai kutatás szolgálatában meg kell védenünk állományunkat. A szépirodalom az Akadémiai Könyvtárban forráskincs, az irodalomtörténeti kutatás alapanyaga.

b./ Régi könyvanyagunk legértékesebb része (elsősorban az ősnymtatványok, azután a régi magyar- és vetustissima-anyag) súlyos veszedelemben forog: a sok évtizedes elhanyagolás és szükség-raktározás következtében a rongálódás, tönkremenés olyan foku, hogyha az év folyamán nem kapunk rendkívüli hitelként restaurálási célra költségvetésünk-ből ki nem gazdálkodható 50.000 Ft-ot, számításunk szerint kb. 2 millió Ft értékű nemzeti vagyont jelentő könyvrégiség megy menthetetlenül tönkre. Ez az "első segély" tul van a takarékoság annyira szükséges és jogos vonalán. E téren nem tudjuk

elég sötét színekkel festeni a helyzetet: akadémiai állami - és pártszerveinknek össze kell fogniuk, hogy a kiméletlen orvosi diagnózis alapján feltárt súlyos betegséget azonnal orvosolják. Egy év múlva már hiába jönne a segítség.

c./ Az állományvédelem akadémiai helyzete ismét rávilágít arra a mulasztásra, hogy e nagy értékekkel rendelkező tudományos könyvtárat nem látták el könyvkötésszel, szakképzett könyvrestaurátorral, továbbá a könyvhigiénia szolgálatában álló laboratóriummal. Itt a külföld mögött sok évtizeddel el vagyunk maradva: a különféle kórokozók és kártevők elleni védekezést még egy szerény laboratórium is hatásossá tudná tenni.

6./ A könyvtár munkáját éveken át gátolta a dolgozóhelyiségek ügyének megoldatlan volta. Könyvtárosaink összezsúfolva, egymás munkáját gátolva dolgoztak, részben a kifűthetetlen raktárban vagy pedig az eredetileg kutatók számára fenntartott olvasószobákban. Ez az elhelyezés nemcsak a tervszerű munkát akadályozta, hanem lehetetlenné tette azt is, hogy az olvasók számára a kutatáshoz szükséges helyet, nyugalmat és kényelmet biztosítsuk.

1955 tavaszán enyhült a helyzet, de még sem a földszinten, sem a II. emeleten nem vagyunk kijelölt helyiségeink birtokában. Ennek következtében - teljesen szabálytalanul s a könyvanyag felelősségteljes megőrzését is akadályozta - feldolgozó osztályunk a raktárhelyiségben dolgozik.

Sajnálatos módon 1954-ben már jóváhagyott építkezéseink sorából töröltetett az az aránylag nem nagy költséggel járó átalakítás, mely a könyvtár keleti és nyugati szárnya között közvetlen összeköttetést létesített volna.

Fejlődő mikrofilmlaboratóriumunk munkáját igen erősen gátolja egy további helyiség hiánya. Ezen a II. emeleti bevilágító üvegfallal való elkülönítésével igen könnyen lehetne segíteni.

7./ Néhány döntően fontos beruházás hiányát a könyvtári munka erősen megérzi. Ezek a következők:

a./ Jóváhagyott 1954. évi beruházásainkból törölték a könyvkiállítási tárlószekrényeket. A korszerű könyvtári munka, a könyv helyes és elvszerű propagandája nem nélkülözheti a kiállítást. Gazdag könyv- és kéziratanyagunk, az Akadémia épületében gyakran rendezett ülések, tudományos konferenciák egyaránt kötelezővé tennék könyvanyagunk, folyóirataink és egyéb értékeink sokoldalú, szemléletes feltárását. A MTA Könyvtára nem juthat abba a helyzetbe, hogy pl. még a nagygyűlés alkalmából is csak akkor rendezhet kiállítást, ha az Országos Széchényi Könyvtár kölcsön tudja adni tárlóit.

b./ Ugyancsak a már munkába adott 1954-es beruházásokból töröltetett a kéziratár egyik szobájának berendezése (szekrények, állványok stb.) Ennek következtében nagyértékű kéziratárunk új beszerzései egy éven belül szintén a földre fognak kerülni.

c./ Mikrofilm-szolgálatunk egy év leforgása alatt komoly fejlődésen ment

keresztül beruházási szempontból is. Igen fontos lenne, hogy a mikrofilm iránti érdeklődést a következő fontos eszközökkel tudnánk tovább fejleszteni, támogatván egyúttal az akadémiai kutató munkát:

A jelenleg 2 db. használható olvasógép mellett minimálisan további két Dokumátor-típusú olvasógépre van szükség. Azonnali olcsó másolatok (rövidebb folyóiratcikkek, egyes könyvlapok, rajzok, ábrák, illusztrációk fotókopiái 2-3 perc alatt készíthetők el) elkészítését kontakt-másolókészülék tenné lehetővé. Mikrohard felvevőgépre lenne szükség a mikromásolatoknak síkfilm formájában történő előállítására (a mikrohard felvevőgép ma már a modern mikrokönyv-kiadás nélkülözhetetlen eszköze).

Fenti műszerek összesen kb. 50.000 Ft-ba kerülnek s a Német Demokratikus Köztársaságból beszerezhetők.

8./ Az Akadémiai Könyvtár a direktóriumi vezetés célkitűzései óta az akadémiai intézetek könyvtárainak központjaként szerepel. E hálózati funkcióját azonban nem elvi, hanem személyzeti okokból csak részben tudja gyakorolni, leginkább az állománygyarapítással kapcsolatban. ~~A központi, összpontosítás~~ a létszámkeretek feltöltését kívánta volna meg, ez azonban az utóbbi másfél év alatt nem volt lehetséges. Változatlanul fontosnak tartjuk, hogy a központi könyvtári funkció - az állománygyarapítás munkájának változatlan fenntartása mellett - a következő fontos területeken is induljon meg:

a./ Létre kell hozni az akadémiai intézetek értékes könyv- és periódikaanyagának központi, egyesített katalógusát az Akadémiai Könyvtáron belül. Ennek - tekintve az intézetek nagy számát és decentralizált elhelyezését - a kutatás szempontjából ma még eléggé fel nem becsülhető jelentősége lenne, a könyvbeszerzés és a tájékoztató-bibliográfiai szolgálat hatásfoka ugrásszerűen emelkednék. Nemcsak könyvtári, hanem összakadémiai érdekek tekintjük a központi katalógus létrejöttét. Személyzetemelés nélkül alrovatos támogatással is elkészülhet.

b./ A könyvtár Keleti Gyűjteményében - amint ezt kutatóink kéri és igénylik - létre kell hozni a központi keleti katalógust, vagyis nemcsak az akadémiai intézetekben, hanem általában a Magyarországon fellelhető keleti tárgyu könyvek és folyóiratok központi címjegyzékét. Szintén alrovatos megoldással készülni lehet.

c./ Fontos lenne a hálózati központi könyvtári munka egyik nélkülözhetetlen tényezőjeként a rendszeres előzetes munka, az intézeti könyvtárak szakmai segítségének megindítása is.

9./ A tudományos munkát és a szakbibliográfiai tevékenységet az Akadémiai Könyvtárban tervszerűen biztosítani kell.

Az Akadémia Könyvtárában a tudományos munka folytatását jelenleg kétféle módon biztosítjuk s ez olvszerűen következik a ~~könyvtár-akadémiai jellegéből~~ ből.

Tudományos dolgozóinkat kutatónap biztosítása útján igen jelentékeny számban vonták be erre illő feladatok szervezésébe az Akadémia keretein belül folyó tervmunkákba.

Ez örvendetes jelenség, hiszen intézetünk így tevékenyen tud közreműködni a MTA célkitűzéseinek megvalósításában s aktív módon járul hozzá a szaktudományok egyes részletfeladatainak megoldásához.

Jól tudjuk, hogy az aktuális könyvtári feladatok elvégzésében a kutatónapok rendszere mennyiségileg felmérhető hiányokra vezet. Természetes kötelességük tehát illetékes akadémiai szerveinknek s a könyvtár vezetőségének is, hogy ezeket a kutatónapokat igen megokolt esetekben javasolják, engedélyezzék s tartsák fenn. Azért hangsúlyozzuk ezt, mert bizonyos helytelen liberalizmus ezen a területen felütötte a fejét. A kutatónapok teljes eltörlése azonban nemcsak a szaktudományok fejlesztése, de könyvtári szempontból is hátrányos lenne. Az Akadémia Könyvtára enciklopedikus jellegű tudományos könyvtár s a könyvtári munka minősége - bármilyen beosztásban munkálkodjanak is könyvtárosai - a dolgozók tudományos képzettségétől igen nagy mértékben függ. Az alkotó tudományos munka elmélyültebbé, színesebbé és eredményesebbé teszi a könyvtári szakmunkát is.

Szükséges azonban rámutatni arra is, hogy a könyvtártudományi munka támogatására a vezetőségnek sokkal nagyobb gondot kell fordítania, hiszen a Könyvtártudományi Főbizottság célkitűzései s az újra meginduló Magyar Könyvszemle immár reális alapot nyújtanak az ilyenfajta tudományos tevékenység számára.

Az intézeti tervmunka szempontjából azonban - a valóságosan kiesett munkaadókon kívül - komoly nehézséget okoz az a körülmény is, hogy a könyvtári dolgozók tudományos munkájának eredménye - mint publikáció - nem könyvtári kiadványként jelentkezik, hanem tudományos kutatóintézeteink (akadémiai osztályok) kiadványaiban realizálódik.

Márpedig az Akadémiai Könyvtár nemcsak a tudományos kutatást támogató intézmény, de egyúttal önálló tudományos intézet is, melynek saját tudományos programja is van s igen fontos feladata a könyvtártudomány fejlesztése.

Éppen ezért azt a megoldást választottuk, hogy bibliográfiai és könyvtártudományi témáinkat fokozott mértékben építettük be az 1955. évi könyvtári munkatervbe s összehangoltuk a kurrens könyvtári munkákkal és a szaktudományi célokat szolgáló kutatónapokkal.

E tervmunkák két nagy csoportba oszthatók:

- a./ bibliográfiai és dokumentációs jellegű kiadványok,
- b./ könyvtártudományi munkák.

Jelenlegi gyakorlatunk szerint az a./ csoportba tartozó kiadványokat sokszorosított formában bocsátjuk közre. 1955. évi költségvetésünk mindössze 26.000 Ft-ot biztosít erre a célra, holott 46.000 Ft-ra lenne szükség, hogy az akadémiai célokat és a tudományos kutatást támogató kiadványok megjelenhessenek. Ehhez támogatásra lenne szükségünk.

Már a második ötéves terv tudományos célkitűzései felé vezet bennünket az

a program, amit itt éppen csak érinteni akarunk: könyvtárunk különgyűjteményeinek igen nagy kulturális, tudományos és nemzeti értéket jelentő kódex-, kézirat-, és könyvritkaságai vannak. Ezeket korszerű, tudományos apparátussal készült katalógus- és forráskiadványokban kell feltárni és megjelentetni. Nemcsak a magyar tudományosság meritene ezekből nagy hasznot s tudománytörténeti kutatásunk jutna fontos munkaeszközökhöz és forrásgyűjteményekhez, hanem a nemzetközi tudományos fórumokon is méltón és haszonnal képviselnék a Magyar Tudományos Akadémiát.

Végül - az intézet elvi és tudományos munkájának magasszínvonalu irányítása érdekében - tudományos tanács szervezését tartjuk lényegbevágónak.

10./ Ebben az összefoglalóban a személyzet létszámára vonatkozó észrevételeket is kell tenni:

a./ Az Akadémia Könyvtárának a mult év őszi és az idei tavaszi racionalizálások alkalmával 6 dolgozóból kellett, illetve kell lemondania. Kétféle módon is súlyos ez a veszteség: egyrészt mivel a könyvtárnak adminisztratív jellegű státusai nincsenek, könyvtárosi, illetve tud. kutatói állásokat kellett megszüntetni, másrészt pedig az Akadémia Könyvtára éppen ezekben az években van felfejlődőben, a multban több oknál fogva nem érthette el a funkcióinak, feladatainak gyakorlásához szükséges létszámot. Azt is meg kell jegyezni, hogy könyvtári viszonylatban igen magas ez a racionalizálási arányszám.

b./ Igen fontos munkaterületeken bizonyos minimális létszámerősítés feltétlenül szükséges lenne a könyvtári munka akadémiai szinten történő vitelére s a meglévő beruházások tervszerű kihasználására:

intézeti hálózat könyvtáraival való módszertani foglalkozás:

1 fő,

az állandóan növekedő intézeti hálózat könyv- és folyóirat-beszerzéseinek intézésére: 1 fő,

a mikrolaboratórium gépi felszerelésének üzemeltetésére: 1 fő,

a raktári szolgálat megerősítésére: 1 fő,

könyvhigiéniai kutatólaboratórium megszervezésére és a munka megindítására: 1 fő.

Hangsúlyozni kívánom, hogy ez az öt fő erősítés a legszerényebb igényeket fedezné s hiányuk súlyos akadály a felsorolt területek jobb hatásfoku könyvtári ellátásának.

11./ Javasolom, hogy a Végrehajtóbizottság a könyvtári szolgálat megjavítása s az Akadémiai Könyvtár állományának megvédése céljából a következő területeken hozzon határozatokat, melyek egyaránt kötelezzék: - értelemszerűen - az akadémiai párt- és állami szerveket és a könyvtárvezetést:

a./ a párttagok szakmai tudása fejlesztendő;

b./ raktárak építése és berendezése (új raktár teljes állványzatának elkészítése, majd további átépítések);

- c./ gondoskodás az állományvédelemről (ősonymtatványok restaurálásának anyagi fedezetéről való gondoskodás, MTA szakszervezeti könyvtár létesítése, lépések könyvhigiéniái laboratórium szervezésére);
- d./ gondoskodás a kulturális cserék és a bibliográfiai-dokumentációs kiadványok anyagi fedezetéről;
- e./ a könyvtár kijelölt helyiségeinek fokozatos átadása, összeköttetés teremtése a könyvtári épületrészek között;
- f./ a könyvtár korszerű működését biztosító lényeges beruházásokról való gondoskodás;
- g./ az akadémiai intézeti hálózat központi katalógusának létrehozása az Akadémiai Könyvtáron belül;
- h./ a legszükségesebb területeken személyzeti megerősítés;
- i./ Tudományos Tanács létrehozása.

Haraszthy Gyula
a MTA Könyvtárának vezetője.